

Sosiaalivakuutus

Kela|Fpa[®]

SIDOSRYHMÄLEHTI 2 | 2019

TEEMA

Sosiaaliturvan kokeilut

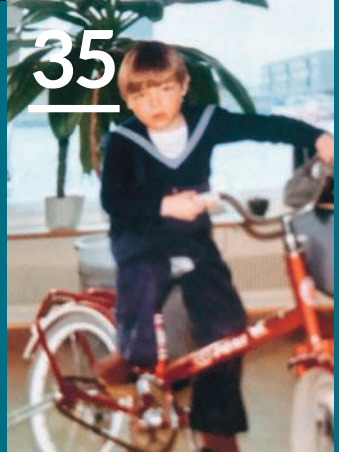
Kokeilujen mallimaa?

Näin sote-järjestelmät maksaisivat itsensä vientituloina.
Kokeilut tarvitsevat poliittisen tuen.

4 Pekka Sivonen
"Terveystieto käyttöön"

12 Esittelyssä parhaat
sosiaaliset kokeilut

32 NEET-nuoret
Tekoäly etsii riskejä

TEEMA

Sosiaaliturvan kokeilut

- 4 Pekka Sivonen johtaa digitaalisten innovaatioiden rahoitusta ”Euroopassa samat tietojärjestelmät tehdään turhaan 28 kertaan”
- 12 Parhaat sosiaaliturvan kokeilut maailmalta Paraniko perusturva?
- 18 Mikrosimulointi on vaihtoehto kokeiluille
- 20 Suomella on vielä opittavaa kokeilukulttuurissa

SYVENTÄVÄT

- 26 Kanadan kokeilu antaa vertailukohtan Suomen perustulokokeilulle
- 29 Tekoäly etsii nyt ennakoivia malleja nuorten syrjäytymisriskin tunnistamiseen
- 32 Työttömien halukkuus työllisyystoimiin odotettua parempi

”Terveysteknologian tietojärjestelmät voidaan maksaa viiden vuoden kuluessa terveysteknologian vientituloilla.”

Pekka Sivonen, s. 8

VAKIOT

- 3 Pääkirjoitus Ville Korhonen
- 10 Kolme teesiä Valtion kehitysyrityksen toimitusjohtaja Taneli Tikka
- 11 Vastauksia Tulevaisuuden sosiaaliturvassa on tekoälyä?
- 34 Tutkijakolumni Hennamari Mikkola: Työläs tutkimus vai kevyt kokeilu?
- 35 Joskus ennen Peter Vesterbacka

Sosiaaliturvassa on kokeiltava silkkihansikkain.

Seuraa sosiaaliturvan kehitystä verkkolehdeissä ja Twitterissä:
[sosiaalivakuutus.fi](https://www.sosiaalivakuutus.fi)
 @Kela_uutiset

Uutta suuntaa etsimässä

SOSIAALITURVAKOKEILULLA JA SOSIAALITURVAN tutkimuksella on eroa, selviää Sosiaalivakuutuksen vuoden viimeisestä numerosta. Tutkimuksessa on satunnaistettuja kokeita, verrokki-ryhmiä ja p-arvoja. Tutkimuksen aikajänne on vuosia, joskus vuosikymmeniä. Tiedemaailma tuottaa vertaisarvioituja artikkeleita, seminaareja ja lisää tutkimustyötä.

Kokeilussa tavoitteena on kehittää sosiaaliturvaa. Tätä kokeillaan nopeammin vaikkapa vastikkeellisen sosiaaliturvan, vastikkeettoman rahan tai peruskoulun perustamisen avulla. Muuttuuko ihmisen elämä paremmaksi, kun sosiaaliturvan parametreja muutetaan? Hyvinvointikokeiluilla on havaittu ylisukupolvisia vaikutuksia, todetaan tutkijan valinta -jutussa.

Tutkimus ja kokeilu on myös yhdistetty. Perustulokokeilussa yhdistettiin tutkimuksellinen kenttäkoe ja yhteiskunnallinen koe. Perustuslaki oli osoittautua esteeksi, sillä koe koski vain osaa työttömistä. Tutkimusasetelmasta ei tullut täydellistä, sillä esimerkiksi verotuksen vaikutusta ei saatu leivottua mukaan.

Jotain ainutlaatuista tapahtui silti: poliitikot osoittivat suunnan, jossa yhteiskunnassa haluttiin muutosta ja kokeilutavan asian. Tutkijat rakensivat kokeen niin, että mitattavaa ja järjestelmällistä tietoa vaikutuksista saadaan vielä vuosia tästä eteenpäin.

Työlästä kehittämisprojektia ei voi aina korvata kevyellä kokeilulla, muistuttaa tutkimusprofessori **Hennamari Mikkola** kolumnissaan. Sosiaaliturvassa on ylipäätään kokeiltava silkkihansikkain.

Säätytalon portaita ovat hallitusneuvotteluissa nousseet niin poliitikot, lobbarit kuin asiantuntijatkin. Ryhmien ero on joskus hiuksenhieno – tänään olet poliitikko, huomenna lobbari. Oman alansa huippuasiantuntijoita löytyy molemmista ryhmistä. Myös Kelan tutkijoita ja muita asiantuntijoita on kuultu hallitusneuvotteluissa. Kela parempaa kokonaiskuvaa esimerkiksi perusturvasta tai toimeentulotuesta on vaikea löytää muualta.

Tietoon perustuvan päätöksenteon edellytys on se, että tietoa kerätään ennen päätöksiä. Tilastot ja tutkimusaineistot vastaavat niihin kysymyksiin, joita niille esitetään, mutta kaikki luvut eivät ole vain näkökulmasta kiinni. Jäämme odottamaan, mitkä tiedot on otettu vastaan ja miten sosiaaliturvaa kehitetään seuraavat neljä vuotta.

Painettu Sosiaalivakuutus-lehti jää tauolle loppuvuodeksi. Keskustelua ja uusia artikkeleita sosiaaliturvasta ja -politiikasta voi seurata verkkolehdeissä ja Twitterissä @Kela_uutiset.

Ville Korhonen
 päätoimittaja

Terveystiedoilla säästettäisiin miljardeja

Politiikka pitää saada tukemaan kokeilukulttuuria ja ketterää kehitystä, vaatii Business Finlandin Pekka Sivonen. Sote-uudistuksen tietojärjestelmät voitaisiin maksaa vientituloilla, joita niistä tulevaisuudessa saadaan.

Teksti Johanna Hytönen Kuvat Vesa Tyni

YHDYSVALLOISSA TAVATAAN SANOA, ettei yritysjohtajaksi tulla ilman yhtä konkurssia. Valtion innovaatorahoitusta ohjailevan Business Finlandin **Pekka Sivonen** täyttää tämän vaatimuksen tuplastikin.

Sivonen on kääntänyt voitoksi kaksi konkurssiaan ja myös sairastamansa syövän.

”Olen kohdannut enemmän vastoinkäymisiä kuin yhden ihmisen kohdalle soisi. Minussa on niin monta Kainin merkkiä, että olen jo lakannut laskemasta”, hän sanoo.

”Ei ole muuta vaihtoehtoa kuin nousta menetysten jälkeen aina uudestaan ja rakentaa kaikki alusta.”

Kestävyysvaje kerralla kuntoon

Sivonen vastaa Business Finlandissa suomalaisten yritysten digitaalisesta siirtymästä. Hän oli 1990-luvulla muun muassa perustamassa teknologiayhtiö Digiaa.

Sivosen kokemuksista – kaksi konkurssia ja syöpä mukaan lukien – hyötyy nyt koko Suomi.

”Vaikeimpina hetkinä mietin, mihin minua oikein valmistetaan. Nyt olen tehtäväsä, jossa voi hyödyntää kaikkea kokemaani”, hän sanoo.

Sivonen odottaa nyt uudelta eduskunnalta suuria päätöksiä.

”Emme voi seuraavaa neljää vuotta katsoa äänestäjinä sitä, mitä olemme katsoneet viimeiset 14 vuotta”, Sivonen toteaa.

Hän lainaa Aalto-yliopiston tutkimusta. Sen mukaan koko suomalaisen yhteiskunnan kestävyysvaje tulisi korjattua 1,5 mrd. euron vuosittaisella kustannussäästöllä, jos terveysalalla otettaisiin käyttöön digitaalisen toiminnan parhaat käytännöt.

Toimiala on monialayhtiö GE:n selviytyksen mukaan ainoa, jonka tuottavuus on viimeiset parikymmentä vuotta koko ajan laskenut.

”Terveysala kasvaa liikevaihdolla mitattuna 6 % vuodessa. Jos tuottavuus samalla heikkenee jatkuvasti, maali karkaa koko ajan kauemmas”, Sivonen muistuttaa.

Suomalaista terveydenhuoltojärjestelmää Sivonen pitää silti tehokkaasti tuotettuna. Yhdysvalloissa julkiset terveyspalvelut tuotetaan noin 8 000–10 700 eurolla henkilöö kohti. Suomessa terveyspalvelut tuotetaan kolmasosan kustannuksilla eli noin 3 200 eurolla.

”Ei meidän järjestelmämme voi siis kovin pielessä olla”, hän sanoo.

Pekka Sivonen toivoo yhteistyötä
soten tietojärjestelmien kehittämiseen:
"Eivät suomalaiset ole niin erilaisia,
asuvat he sitten Nuorgamissa tai
Nuottaniemessä."

Jos julkinen terveydenhuolto käyttäisi edistyksellisiä teknologioita kuten firmat, tuottavuus kasvaisi jopa neljänneksen, arvioi Pekka Sivonen.

Tehokkuuden parantaminen on hänen näkemyksensä mukaan silti välttämätöntä, että kestävyysvaje saadaan taitettua.

Budjettileikkaukset alkavat näkyä

Sivonen on huolissaan innovaatioiden ja koulutuksen rahoituksesta.

”Hallitus on leikannut vuosittain 650 milj. euroa koulutus- ja innovaatorahoista. Jäljet alkavat jo näkyä”, hän lisää.

Hän uskoo, että esimerkiksi sote-toimiala on leikkausten vuoksi jäänyt jälkeen teknologioiden hyödyntämisessä.

”Jos julkinen terveydenhuolto käyttäisi edistyskellisiä teknologioita samalla tavalla kuin firmat, tuottavuus lisääntyisi helposti 20–25 %. Säästöjä voi tulla ihan uskomattomista osoitteista”, hän arvioi.

Helsingin Kalasataman hyvinvointikeskusta suunniteltaessa selvitettiin esimerkiksi jonojen syy-yhteyksiä.

”Huomattiin, että 80 % ihmisistä oli vaila jotain muuta kuin lääkäriä. Jo aiemmin tiedettiin, että kaikista lääkärin tekemistä diagnooseista 40 % on väärä. Molemmat asiat ovat sellaisia, että niitä voidaan analysoida ja tehostaa tekoälyllä. Terveydenhuollon johtamisessa tällainen tiedonkäsittely olisi mieletön tehokkuuslisä.”

Jo puolet korkean teknologian viennistä

Suomi on Sivosen mielestä nyt profiloitumassa kokeilu- ja testbed-maana. Kelan kehittämät Kanta-palvelujen tietojärjestelmät kiinnostavat Sivosen mukaan suuresti muun muassa Japanissa.

Kansallisen tekoälyhanke Auroran puitteissa kehitetään Suomessa elämäntilan-

teiden ympärille organisaatioiden yhteisiä ekosysteemejä, joissa itse oppivien algoritmien ohjaamat tietojärjestelmät keskustelevat organisaatorajojen yli ja tuovat palveluja asiakkaille saumattomasti. Mallia haluttaisiin kopioida muuallekin.

Digitaalinen toimiala synnyttää uusia työpaikkoja ja vientituloja. Niitä tarvitaan, sillä tekoäly ja digitalisaatio vievät Maailman talousfoorumien laskelmien mukaan 75 milj. työpaikkaa vuoteen 2021 mennessä.

Uusia työpaikkoja arvioidaan syntyvän jopa 112 milj. Jotta niistä osa tulisi myös Suomeen, pitää osaamisen olla kohdallaan.

”Terveysala muodostaa noin puolet korkean teknologian viennistämme. Noin 12 000 ihmistä osallistuu tutkimukseen, tuotekehitykseen ja valmistukseen. Alan liikevaihto on 2,2 mrd. euroa”, Sivonen luettelee.

”Mitä paremmin myös Suomen keskeiset terveysthubit eli yliopistosairaalakaupungit saadaan profiloitua kansainvälisiksi kehityshubeiksi, sitä enemmän niiden ympärille syntyy yritystoimintaa. Samalla on mahdollista tehdä uusia vientituotteita. Ei riitä, että teemme vain parhaan ratkaisun meille suomalaisille. Pitää tehdä niin hyvää, että se kelpaa muuallekin.”

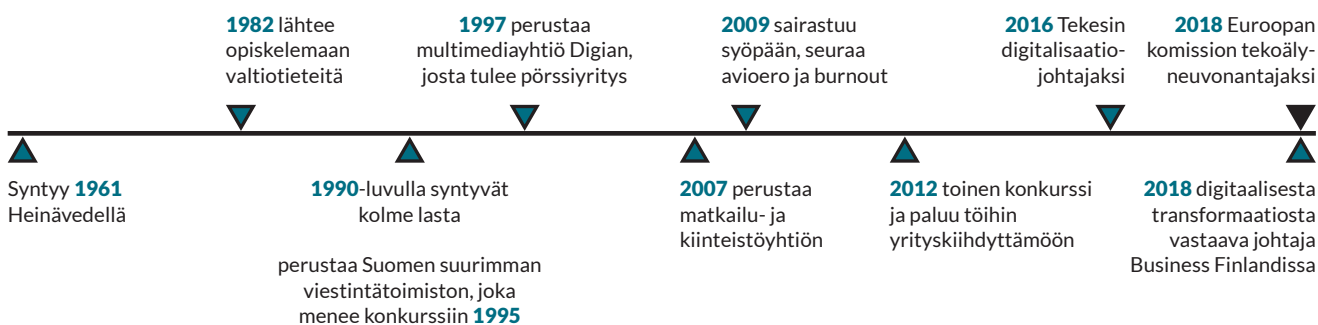
Kehitystyötä ja siihen tarvittavaa toimintatapaa pitäisi hänen mielestään tukea. Työn murros synnyttää kuitenkin osaamisvajeen.

”Jokaisen työ muuttuu. Meidän pitäisi istua seuraavien kolmen vuoden aikana yli kuukausi koulunpenkillä, jotta meidän osaamisemme säilyttäisi edes nykyisen arvonsa työnantajalle”, Sivonen kuvailee.

Hän uskoo, että yhteiskunnassa tulee kehitysvauhdin takia väistämättä olemaan tietty määrä pudokkaita.

Pitää tehdä niin hyvää, että se kelpaa muillekin.

PEKKA SIVONEN

”Jos haaskaamme resursseja tekemällä samat asiat kymmeneen kertaan, se on pitkä ja hidas tie.”

”Jotta yhteiskunta ei pudottaisi ketään, pysyvästi, perustulon kaltaisista ratkaisuista tulee todellisuutta”, hän arvioi.

Siksi tarvitaan myös uusia sosiaalisia innovaatioita.

Miksi emme veisi innovaatioita maailmalle?

Suomen yhteiskunnalliset innovaatiot ovat alkaneet herättää huomiota vasta viime vuosina. Perustulokokeilu ja äitiyspakkaus ovat siitä hyviä esimerkkejä.

Sivonen muistuttaa, että yhteiskunnalliset haasteet ovat samankaltaisia ympäri maailman.

”Emme ole vielä vieneet yhteiskunnan tekemiä innovaatioita maailmalle lukuun ottamatta äitiyspakkausta. Suomi voisi nyt asettaa tavoitteeksi sen, että sote-uudistuksen tietojärjestelmät maksettaisiin viiden vuoden kuluttua niillä vientituloilla, joita niistä saamme.”

Suurin muutos hyvinvointialalla tulee Sivosen mukaan olemaan se, että siirrymme ”rikki menneiden ihmisten hoitamisesta ennakointiin”.

Hän ottaa esimerkin läheltä.

”Minun jokainen sydämenlyöntini menee kahdesti nauhalle, ja pystyn seuraamaan liikkumistani ja palautumistani monella eri tavalla”, hän sanoo ja esittelee älykelloa ja älysormusta.

Vastaavalla tavalla esimerkiksi sosiaalisen median palvelut jalostavat yksittäisten ihmisten tileiltä tuhansia parametreja ja käyttävät niitä hyväksi eri tavoin.

”Jo kreikkalainen filosofi Sokrates totesi aikanaan, että luonnossa kaikki liittyy toisiinsa. Olemme nyt menossa maailman-aikaan, jossa kaikki kytkeytyy tavalla tai toisella.”

Terveystieto voi säästää miljardeja

Terveystietojen toissijaisen käytön mahdollistava toisiolainsäädäntö on esimerkki kokeilukulttuurin vaatimasta päätöksenteosta. Terveystiedoista tulee myös alusta uudelle innovaatio- ja kokeilukulttuurille.

Sitran Reilu datatalous -aloitteessa esitetään pankkien IBAN-järjestelmää vastaavan IHAN-järjestelmän luomista. Jokaisella ihmisellä olisi pankkitilin kaltainen IHAN-tili, jonne terveystieto kertyisi.

Ihmiset saisivat myös korvauksen terveystiedosta, jota käytetään esimerkiksi lääkekehityksessä.

”Lääkekehitys on kallista hommaa. Yhden lääkkeen kehittäminen vie testaamiseen 10–15 vuotta ja maksaa keskimäärin 1,8 mrd. euroa. Vain 8 % kehitettävistä olemista lääkkeistä pääsee koskaan tuotantoon. Taloudellinen riski on valtavan suuri. Yleistä terveystietoa hyödyntämällä lääkekehitystä voitaisiin nopeuttaa ja sen hintaa laskea”, Sivonen sanoo.

Samalla säästettäisiin myös yhteiskunnan rahoja, joita kuluu esimerkiksi lääkekorvauksiin.

Prosessoitavan terveystiedon määrä olisi niin suuri, että sen hallintaan pystyisi vain tekoäly. Tekoälyn kehitys toisi mukanaan myös mahdollisuuden lääketieteellisen tutkimustiedon analysointiin lääkäreiden tarpeisiin. Pian käytössä voisi olla geneettistä tietoa jopa vuosisatojen takaa.

”Maailmassa julkaistaan miljoona lääketieteen tutkimuspapereita vuodessa. Kauanko ilman sovelluksia kestää, että vasta valmistuneen lääkärin tietomäärä puoliintuu ja vanhenee? Kukaan ei pysty hallitsemaan sellaista tietomäärää ilman tekoälyä”, Sivonen kysyy.

Tuplatyö aiheuttaa osajapulan

Jotta teknologinen kehitys etenisi Sivosen toivomaan suuntaan, tarvitaan yhteistyötä, resursseja ja poliittisia päätöksiä. Sivonen haastoi äskettäin eurooppalaisessa teknologiakongressissa 28 valtion tietotekniikkajohtajat kysymällä, oliko näillä pulaa tietotekniikka-ammattilaisista. Kaikki tunnistivat ilmiön.

”Syynä ilmiölle on se, että asiat tehdään 28 kertaa ja maksatetaan 28 kertaa eri tilaajilla. Kaikki valtiot tilaavat samanlaisen tietojärjestelmän, jota tekee sama määrä ammattilaisia. Sen sijaan voitaisiin tehdä niin kuin amerikkalaiset ja kiinalaiset ovat tehneet”, hän lisää.

Jos Yhdysvallat ostaa tietoteknisen järjestelmän, kaikki osavaltiot saavat siihen automaattisesti käyttöoikeuden.

”Jos Eurooppa haaskaava 28 kertaa kaikki resurssit, tietojärjestelmien kehitys on pitkä ja hidas tie.”

Sama pätee Sivosen mielestä tuleviin sote-järjestelmiin tai Kanta-palvelujen kal-

Olemme menossa maailmaan, jossa kaikki kytkeytyy tavalla tai toisella, Pekka Sivonen toteaa.

taisiin tietojärjestelmiin. Kumppanit haluavat liittyä niihin omalla tietojärjestelmälleen, jota kehitetään hitaasti ja kalliisti.

Business Finlandilta haetaan jatkuvasti rahaa sovelluskehitykseen, jollaista joku toinen organisaatio on jo tehnyt.

”Mitä sote-järjestelmiin tulee, suomalaiset eivät oikeasti ole niin erilaisia, tulevat he sitten Nuorgamista tai Nuottaniemestä.”

Mistä sitten kiikastaa, ettei esimerkiksi terveydenhuollon järjestelmiä kehitetä johdonmukaisesti yhdessä isolla rintamalla?

”Ei ole perinnettä”, Sivonen vastaa.

Terveysalalla on kuitenkin kokeiluja. Esimerkiksi Oulun yliopistollinen sairaala (OYS) ja Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (HUS) ovat edelläkävijöitä.

”Digitaalinen siirtymä pitäisi tehdä esimerkiksi niin, että jokaisella yliopistopaikkakunnalla olisi oma teknologinen osaamisalueensa. Sitten niiden tulokset yhdistettäisiin. Se lyhentäisi järjestelmäkehityksen aikataulun kuudesosaan.”

Nyt on jo kiire.

”Tällä alalla mikään ei tapahdu nopeasti. Jotta saamme muut maat kiinnostumaan Suomesta testilaboratoriona, meidän täytyy tehdä osaamisemme näkyväksi. Tämä ratkaisee osaajapulankin, sillä osaajat haavevat sinne, missä he voivat kehittyä.” ¶

Digitaalisen terveydenhuollon kansainvälinen HIMSS & Health 2.0 -kongressi järjestetään 11.-13.6. Helsingissä.

Julkiset organisaatiot löysivät kokeilukulttuurin

Emme voi suunnitella palveluja enää vain keski-ikäisille kaupunkilaisille, joilla on vakituinen työ, sanoo Vaken toimitusjohtaja Taneli Tikka.

Kokeilukulttuuri on jo osoittanut hyötynsä. Valtiovarainministeriön digihankkeiden investointijohtoryhmä onkin jakanut ylimääräistä budjettirahoitusta tekoälyn ja robotiikan kehittämiseen.

Espoon kaupunki käynnisti vuonna 2017 kokeilun, jossa tekoäly etsi sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeiden riskitekijöitä. Samalle henkilölle osuessaan riskitekijät laukaisivat sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeen. Kokeilussa analysoitiin sosiaali- ja terveystoimen dataa.

Pääasiallisena tarkoituksena oli löytää asiakkaat, jotka voitaisiin auttaa pois haastavasta elämäntilanteesta, ennen kuin tilanne pahenisi.

Tulokset olivat selvät. Tekoäly auttoi kohdistamaan palvelut oikeille henkilöille.

Digitaalisuuden tuomia mahdollisuuksia kannattaisi hyödyntää yhteiskunnallisissa kokeiluissa huomattavasti nykyistä enemmän. Myös monet valtionhallinnon organisaatiot hyötyisivät ennakkoluulottomista kokeiluista.

Kokeilujen tarvetta lisäävät yhteiskunnassa käynnissä olevat murrokset. Työsuhteet muuttuvat kaikkialla aiempaa monimuotoisemmiksi. Pitkien työsuhteiden sijaan moni työskentelee osa-aikaisesti tai yrittäjänä.

Työn muutos näkyy etenkin työuraansa nyt voimakkaimmin rakentavien millenaalien kohdalla. He yhdistävät erilaisia työn tekemisen tapoja ja voivat olla samaan aikaan toisen palveluksessa assistenttina ja omassa yrityksessään toimitusjohtajana. Milleniaaleiksi kutsutaan vuosien 1981–1996 tienoilla syntyneitä.

Sosiaalisten ja julkisten palvelujen tulisi hyväksyä työn tekemisen murros. Muuten osa ihmisistä voi pudota tiukan paikan tullen sosiaaliturvan kyydistä. Kokeilujen avulla voitaisiin selvittää, miten erilaiset julkiset palvelut vaikuttaisivat tukiin ja tuen tarpeeseen.

Hedelmällisintä olisi kokeilla yhdessä. Monessa julkisessa organisaatiossa ja yrityksessä palveluja ja tuotteita kehitetään yksin organisaation sisällä.

Kilpailukykyä ja vaihtoehtoisia palveluja tarvitaan, kun Suomi monimuotoistuu. Emme voi enää suunnitella palveluja ainoastaan keski-ikäiselle, pääkaupunkiseudulla asuvalle miehelle, jolla on vakituinen työ.

Julaiset organisaatiot ovat jo löytäneet mukaan erilaisiin ideointikilpailuihin ja hackathoneihin. Aktiivisesta tekemisestä voisi ottaa vieläkin enemmän hyötyä irti.

Esimerkiksi Britanniassa julkisia palveluita koskeva ohjeistus velvoittaa tekemään kaikki julkisen puolen digitaaliset hankkeet ketterästi ja osallistavasti.

Taneli Tikka

toimitusjohtaja, Valtion kehitysyhtiö Vake

Miten digitaalisuus muuttaa sosiaaliturvaa?

Tekoäly on mukana tulevaisuuden sosiaaliturvassa. Vielä tarvitaan kuitenkin malttia, sillä testausta ja kehitystyötä tarvitaan uusien teknologioiden laajalaisessa käytössä.

1 Minkälaisia digitaalisia palveluja Kelassa on viime vuosina kehitetty, Kelan innovaatioyksikön vetäjä Janne Pulkkinen?

Kelassa on viime vuosien aika kehitetty erityisesti chatbot-pohjaisia ratkaisuja. Olemme testanneet chatbotteja esimerkiksi neuvomaan perhe-etuuk-sissa ja Kanta-palveluissa. Chatbotit myös vastasivat verkossa asiakkaiden kysymyksiin, joita heräsi opiskelijoiden siirtyessä yleisen asumistuen saajiksi.

Asiakkailta saadut palautteet ovat tärkeitä palvelujen kehittämisessä. He ovat pitäneet chatbotteja hyödyllisenä osana palvelukehitystä.

Palvelusta tulee sen parempi mitä enemmän sitä käytetään, sillä botit oppivat nopeasti.

Lisäksi Kelassa on tutkittu erityisesti robotiikan ja tekoälyn luomia mahdollisuuksia etuusratkaisuissa ja saatu arvokasta oppia siitä, kuinka robotiikka ja tekoäly tulee kehittää Kelan ympäristössä. Oppeja onkin jo hyödynnetty uusissa kehityskohteissa.

2 Minkälaista kehitystyötä tarvitaan digitaalisten mahdollisuuksien hyödyntämiseen asiakaspalvelussa?

Mahdollisuuksia on paljon. Esimerkiksi tekoälyksi luokiteltava konenäkö, luonnollisen kielen tulkinta sekä puheentunnistaminen ja puheohjaus luovat mahdollisuuksia uudennaisille digitaalille palveluille tulevaisuudessa.

Yksi keskeinen menestystekijä on myös tiivis yhteistyö yksityisen ja julkisen sektorin välillä. Esimerkiksi suomenkielisen tekoälyn kehittämisessä yhteistyö on välttämätöntä.

Lisäksi on tärkeää varmistaa tiedon turvallinen hyödyntäminen, tietosuojaa, eettisyys sekä ratkaista eri toimi-

joiden välisen tiedon jakamiseen liittyviä juridisia haasteita, jotta kehitys voi jatkuu.

3 Miten asiakaspalvelu tulee muuttamaan tulevaisuudessa?

Asiakkaita pitää palvella heidän elämäntilanteensa mukaisesti ja jatkossa paremmin ennakoiden. Yhteistyöllä, älykkäällä analytiikalla ja tekoälyllä on ennakoinnissa paljon annettavaa.

Elämäntilannelähtöistä ajattelua on edistetty muun muassa kansallisen tekoälyohjelma Aurora AI:n esiselvityshankkeessa. Elämäntilannelähtöinen ajattelu mahdollistaa yhden luokun ja proaktiivisen palvelun. Olemme tiivistäneet yhteistyötä myös muiden julkisten toimijoiden kanssa, jotta pystymme rakentamaan entistä parempaa ja ennakoivampaa palvelua.

Puheentunnistamista ja ääniohjausta hyödyntävät palvelut yleistyvät nyt kansainvälisesti. Myös lisätyn todellisuuden ratkaisut luovat uusia mahdollisuuksia asiakasrajapintaan tulevaisuudessa.

4 Miten lohkoketjut tulevat muuttamaan digitaalisia palveluja?

Lohkoketjuteknologia ja hajautetun tili-kirjan teknologiat luovat uudenlaisia mahdollisuuksia sidosryhmäyhteistyöhön ja luottamusketjujen rakentamiseen julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden välillä.

Yhtenä mielenkiintoisena esimerkkinä voisi mainita älyrahakkeet, jotka tuovat uusia mahdollisuuksia maksamiseen ja arvon liikuttamiseen.

Älyrahakkeiden avulla voisi toteuttaa palveluseleitä, maksusitoumuksia ja hyvinvointirahakkeita eri toimijoiden ja asiakkaan välille.

VTT on julkaissut mielenkiintoisen selvityksen lohkoketjuteknologian luomista mahdollisuuksista ja hyödyistä sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Digitaalisen asuntokaupan DIAS-hanke on esimerkki palvelusta, jossa hyödynnetään lohkoketjuja. Pankkien, kiinteistönvälitysalan, teknologiayritysten ja viranomaisten yhteistyönä syntynyt järjestelmä sähköistää asuntokaupan. Digitaalinen kauppa on mahdollista, koska asunto-osakeyhtiöiden osakkeet ja osakasluettelot on digitalisoitu ja niiden tiedot ovat Maanmittauslaitoksen ylläpitämässä rekisterissä.

5 Kelaan on perustettu innovaatioyksikkö. Miten se toimii ja mikä on yksikön tavoitteena?

Kelan innovaatioyksikkö luo ymmärrystä siitä, kuinka uudet teknologiat valjastetaan parhaiten vastaamaan Kelan asiakkaiden elämäntilanteisiin ja tarpeisiin. Tällä parannetaan organisaation kyvykkyyttä lohkoketjujen, tekoälyn ja muiden nousevien teknologioiden hyödyntämisessä. Oppeja ja kokemuksia haetaan ja jaetaan konkreettisten kokeilujen kautta. Kokeiluja ei tehdä kokeilemisen ilosta tai teknologia edellä, vaan kaiken ytimessä on asiakkaiden elämän helpottaminen ja Kelan oman toiminnan kehittäminen.

Johanna Hytönen

Janne Pulkkinen
innovaatioyksikön
päällikkö, Kela

Perusturvaa vai kokeiluja pienituloisille?

Vaikka kokeilut näyttävät lisänneen hyvinvointia, eri maista saatujen tulosten yleistäminen on vaikeaa vaihtelevista tutkimusasetelmista ja kulttuurisista tekijöistä johtuen. Kokeilujen vaikutukset voivat poiketa merkittävästikin siitä, mitä on alun perin lähdetty tutkimaan.

Teksti Jussi Förbom Kuvitus Maxim Usik

PERUSTULO ON KIEHTONUT sosiaaliturvan uudistajia jo vuosikymmeniä ympäri maailman. Perustuloa onkin kokeiltu selvästi enemmän kuin muita sosiaaliturvan uudistuksia, ja kokeilut ovat pääosin laadullisesti hyviä.

Kuten Suomessa, myös muissa länsimaissa perustulon kokeilut ovat kohdistuneet etenkin pienituloisiin tai työttömiin. Käyttäytymisvaikutukset on sellaisessa asetelmassa helpompi havaita.

Jos kokeilevan maan yleinen tuloaso on alhainen ja sosiaaliturvamalli on selkeä tai olematon, laajakin kokeilu on mahdollinen jokseenkin pienellä budjetilla. Mitä monimutkaisempi järjestelmä on, sitä vaikeampi kokeilu on toteuttaa.

Suomen Akatemian ohjelmajohtaja, työelämäprofessori **Olli Kankaan** mukaan Suomen kokeilu osoittaa tämän hyvin.

”On yllättävän hankala ottaa niinkin yksinkertainen idea kuin perustulo näin monimutkaiseen järjestelmään. Tai toisin sanoin: järjestelmän yksinkertaistamisen kokeileminen on vaikeaa, koska järjestelmä on monimutkainen”, Kangas lisää.

Mikään yksittäinen kokeilu ei voi missään oloissa antaa yksiselitteisiä vastauksia.

”Kokeilujen vertailu voi kuitenkin antaa paremman näkökulman siihen, mikä missäkin yhteydessä toimii, mihin perustulo voisi olla ratkaisu ja millaisia ongelmia siihen voi sisältyä”, Kangas toteaa.

Negatiivinen tulovero laski työllisyyttä

Yhdysvalloissa toteutetut Seattle–Denver-, New Jersey-, Rural- ja Gary-nimillä tunnetut kokeilut ovat monien mielestä uraauurtavia. Vuosien 1968–1980 välillä toteutetuissa kokeiluissa sovellettiin ensi kertaa laajamittaista sosiaalilitieteellistä asetelmaa.

Yhdysvalloissa kokeiluihin osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen. Mukaan tulleet perheet saivat tietyn suuruisen tulo-

takuun, ja yhteiskunnan tuki pieneni tulojen kasvaessa. Tulotakuu toteutettiin verotuksen avulla. Kyseessä oli siis negatiivinen tulovero. Tulosten perusteella ei pystytty rakentamaan yleistä ja yhtenäistä hyvinvointimallia.

Seattle-Denver Income Maintenance Experiment (1970-1977) oli mainituista kokeista laajin. Kokeilun osallistujaksi arvottiin pienituloisia perheitä joko kolmeksi tai viideksi vuodeksi. Lisäksi 93 perhettä otettiin negatiivisen tuloveron piiriin 20 vuodeksi.

Kokeessa testattiin myös työvoimapolvelujen vaikutuksia. Tavoitteena oli tutkia muutoksia etenkin työn tarjonnassa, avioliittojen pysyvyydessä ja elämäntavoissa.

Kokeen keskeisenä tuloksena olivat työn tarjonnan vähentyminen ja työttömyysjaksojen piteneminen. Etenkin naisten ja nuorten miesten työllisyysaste laski. Kankaan mukaan myöhempi tutkimus on osoittanut, että naisten kohdalla kyse oli siitä, ettei Yhdysvalloissa tuolloin ollut käytössä äitiyspäiväraha- tai vanhempainvapaaajärjestelmää.

”Sen vuoksi negatiivista tuloveroa käytettiin eräänlaisena vanhempainpäivärahan korvikkeena, mikä heikensi äitien työllistymistä”, hän toteaa.

Nuorten miesten kohdalla negatiivinen tulovero edisti opintojen suorittamista. Nuoret ryhtyivät suorittamaan tutkintoja sen sijaan, että olisivat lähteneet koulun penkiltä suoraan töihin.

Kouluttautumisen tuomaa etua työllistymiseen pitkällä tähtäimellä ei kuitenkaan havaittu, sillä seuranta-analyysi jäi tekemättä. Tähän vaikutti Kankaan mukaan myös se, ettei Yhdysvalloissa ollut käytössä sellaisia rekisteritietoja, joiden avulla jälkikäteseuranta olisi ollut mahdollista.

Suomen tilanne on tässä suhteessa päinvastainen. Kattavien rekisterien ansiosta nähdään, mitä perustulokokeilussa mukana olleille ja heidän lapsilleen myöhemmin tapahtuu.

Kokeilut eivät näytä pitkäaikaista muutosta

Manitoban provinssissa Kanadassa vuosina 1974-1979 järjestetyssä perustulon Mincome-kenttäkokeessa hyötyivät erityisesti

vanhukset ja matalapalkkaiset. Kokeilussa maksettiin perustuloa. Maatalousvaltaisen alueen maanviljelijöille ja itsensä työllistäjille kokeilu toi ensimmäisen kerran kunnollisen perusturvan.

Kokeeseen osallistuivat lähes kaikki Dauphinin kaupungin 10 000 asukasta. Mukana oli myös satunnaisotos Winnipegin kaupungista.

Kokeen oli määrä olla pilotti, jonka jälkeen malli olisi tullut laajemmin käyttöön. Tämän uskotaan vaikuttaneen osallistujien käyttäytymiseen. Hanke kuitenkin kaatui taloudellisten resurssien puutteeseen ja poliittisiin ja akateemisiin erimielisyyksiin. Kokeilu jäi kesken, ja tulokset suljettiin tutkijoilta vuosikymmeniksi.

Vasta myöhempi tutkimus on osoittanut, että Dauphinin nuoret kävivät kokeen aikana koulua pidempään kuin ennen sitä tai sen jälkeen. Ilmiö oli sama kuin aiemmin Denverissä.

Myös osallistujien fyysinen ja psyykkinen terveydentila oli verrokkiryhmiä parempi. Samanlaisiin hyötyihin viittaavat myös Suomen kokeilusta saadut tulokset.

Oma raha toi naisille sananvaltaa

Useita kyliä kattaneessa kokeilussa Intiassa vuosina 2010-2013 osallistujat saivat mikro-tukea. Heillä oli mahdollisuus hankkia esimerkiksi ompelukone tai maataloustyökaluja ja työllistyä yksityisyrittäjänä.

Kokeilun seurauksena vanhemmat saivat enemmän varoja lasten ja etenkin tyttöjen terveydenhuoltoon ja kouluttamiseen. Niillä osa-alueilla nähtiin suurimmat muutokset. Tutkijat ovat kuvanneet vaikutuksia käsitteellä *empowerment effect*. Kun naiset saivat omaa rahaa, he saivat myös enemmän sananvaltaa perheessä ja kyläyhteisössä.

Keniassa on parhaillaan käynnistymässä uusi, kymmeniä tuhansia ihmisiä koskettava kokeilu. Kokeilussa yksi ryhmä saa perustuloa kahden vuoden ajan ja toiselle ryhmälle sama summa maksetaan kerralla. Kolmas ryhmä taas saa perustuloa peräti 12 vuoden ajan.

”Tähtäin on siis erittäin pitkällä. Laajuutensa ja kestoansa ansiosta tämä tulee varmasti olemaan tehdyistä kokeiluista paras”, Kangas sanoo.

On vaikea sovittaa yksinkertainen idea, perustulo, monimutkaiseen järjestelmään.

Bolsa Família

Kokeilut ruokkivat keskustelua perusturvasta

Kokeilut voivat pahimmillaan jäädä erikoisuuksiksi, jotka eivät auta konkreettisten ratkaisumallien löytämisessä ja poliittisessa päätöstenteossa.

”Toisaalta keskustelu, jota nyt perustulosta käydään, tuo esiin perustavanlaatuisen sosiaalipoliittisen kysymyksen: kenelle maksetaan, millä ehdoilla ja kuinka paljon”, Kangas sanoo.

Hieman samanlaisia seurauksia on ollut pienemmistä kokeiluista, kuten Brasilian vastikkeellisesta lapsilisäohjelmasta Bolsa Famíliasta. Kaikille perheille maksettava lapsilisa on sen seurauksena saanut kannatusta eteläamerikkalaisessa keskustelussa.

Vuonna 1995 käynnistetyssä ohjelmassa maksetaan ehtojen mukaisesti lisätukea perheille, joissa lapset pannaan kouluun ja viedään terveystarkastuksiin. Kangas kertoo, että koulunkäyntiin, rokotuksiin ja terveydenhuoltoon on käytetty enemmän rahaa perheissä, joissa ehdot on täytetty.

Hyvä esimerkki toisenlaisesta kokeilusta on start up -hautomo Y Combinatorin Kaliforniassa suunnittelema pilotti, jonka pontimena on ollut erityisesti talouden digitaalinen murros. Ideana on rahoittaa noin tuhannen ihmisen kokeilu, jossa perustulo maksettaisiin ihmisille lahjana.

Projekti on Kankaan mukaan erityisen kiinnostava siksi, että siinä ollaan lähtökohtaisesti kiinnostuneita hyvinvoinnin osa-alueista laajemmin kuin esimerkiksi Suomen kokeiluissa.

”Kun tuotannon ja työn tekemisen muodot muuttuvat, tarvitaan uudenlaista sosiaaliturvaa. Kokeiluissa etsitään vastauksia muun muassa näihin asioihin liittyviin kysymyksiin”, Kangas lisää.

Turvallisuudentunne kohenee

Kokeilujen kimmokkeena on usein ollut tarve sosiaaliturvan tai muun järjestelmän yksinkertaistamiseen. Tästä on kyse Hollannissa, jossa uusi toimeentulotukilaki on hyvin ehdollinen ja jossa kunnat ovat kampaalleet sen tuoman byrokratian kanssa. Ajatus yhtenäisemmän järjestelmän kokeilemisestä on lähtenyt siksi kunnista.

”Kyseessä on ruohonjuuritason reaktio valtion päätökseen. Suomessa aloite perustulokokeilusta taas lähti keskushallinnosta,

ja esimerkiksi Kuntaliitto suhtautui nihkeästi perustulon ajatukseen”, Kangas sanoo.

Suomessa haluttiin kohentaa työllisyyttä, kun taas Hollannissa haluttiin vähentää järjestelmän kalleutta ja tehottomuutta. Kanskassa tavoitteena on ollut köyhyyden poistaminen ja Intiassa naisten ja lasten aseman parantaminen.

Valtioneuvoston kanslian politiikka-analyysiyksikön erityisasiantuntija **Markus Kanervan** mukaan kaikkia kokeita yhdistää se, että ne ovat lisänneet osallistujien taloudellista turvallisuudentunnetta ja hyvinvointia.

Kangas korostaa, että Suomen kokeilu oli mainituista esimerkeistä ainoa, johon osallistuminen oli kokeilua koskevan lainsäädännön mukaan pakollista. Pakollisuudella vältetään valikoitumisharhaa, joka syntyy, jos ihmiset voivat itse päättää osallistumisestaan. Myös kokeilu- ja verokkiryhmän elämäntilanne oli kokeilussa vastaava.

”Meillä on myös maailman parhaat rekisterit, joilla voimme seurata, miten ihmiset ovat toimineet ennen kokeilua, sen aikana ja sen jälkeen. Muissa maissa pitkän aikavälin vaikutukset eivät ole tulleet esiin, vaikka todelliset vaikutukset näkyvät vasta muutaman vuoden viiveellä”, Kangas lisää.

Kansalisiin luottaminen kannattaa

Mitä muiden maiden kokeiluista sitten voi Suomessa oppia?

”Sen, että keskittyminen pelkkiin työllisyysvaikutuksiin on aivan liian kapea lähtökohta. Vasta kokeilun valmistelu toi esiin myös muita tulosmuuttuja kuin vaikutukset työllisyyteen. Hallitus oli asiassa aika yksisilmäinen”, Kangas sanoo.

Kanerva muistuttaa, että kokeilulle on varattava riittävästi aikaa, jotta ihmiset ehtivät muuttamaan toimintaansa.

Perustulokokeilun tarkoituksena on ollut maasta riippuen työllisyyden parantaminen, järjestelmän selkeyttäminen, köyhyyden poistaminen tai naisten ja lasten aseman parantaminen.

”Ei myöskään pidä sortua tekemään vain alueellisia kokeiluja. Ne ovat liian herkkiä esimerkiksi taloussuhdanteiden myötä tuleville paikallisille irtisanomisille”, hän perustelee.

Kanervan mukaan olisi erityisen rohkeaa testata, miten kävisi, jos kansalaisiin luotettaisiin täysimääräisesti. Hän viittaa Keniassa 2011–2013 toteutettuun tulonsiirto-ohjelmaan (*unconditional cash transfer*).

Mukana olleille kotitalouksille maksettiin vähintään kahden kuukauden keskiansioita vastaava summa kokeilussa täysin ilman ehtoja. Tuloksena kaikkien muiden hyödykkeiden paitsi tupakan ja alkoholin kulutus kasvoi. Subjektiviivisen hyvinvoinnin todettiin myös kasvaneen huomattavasti.

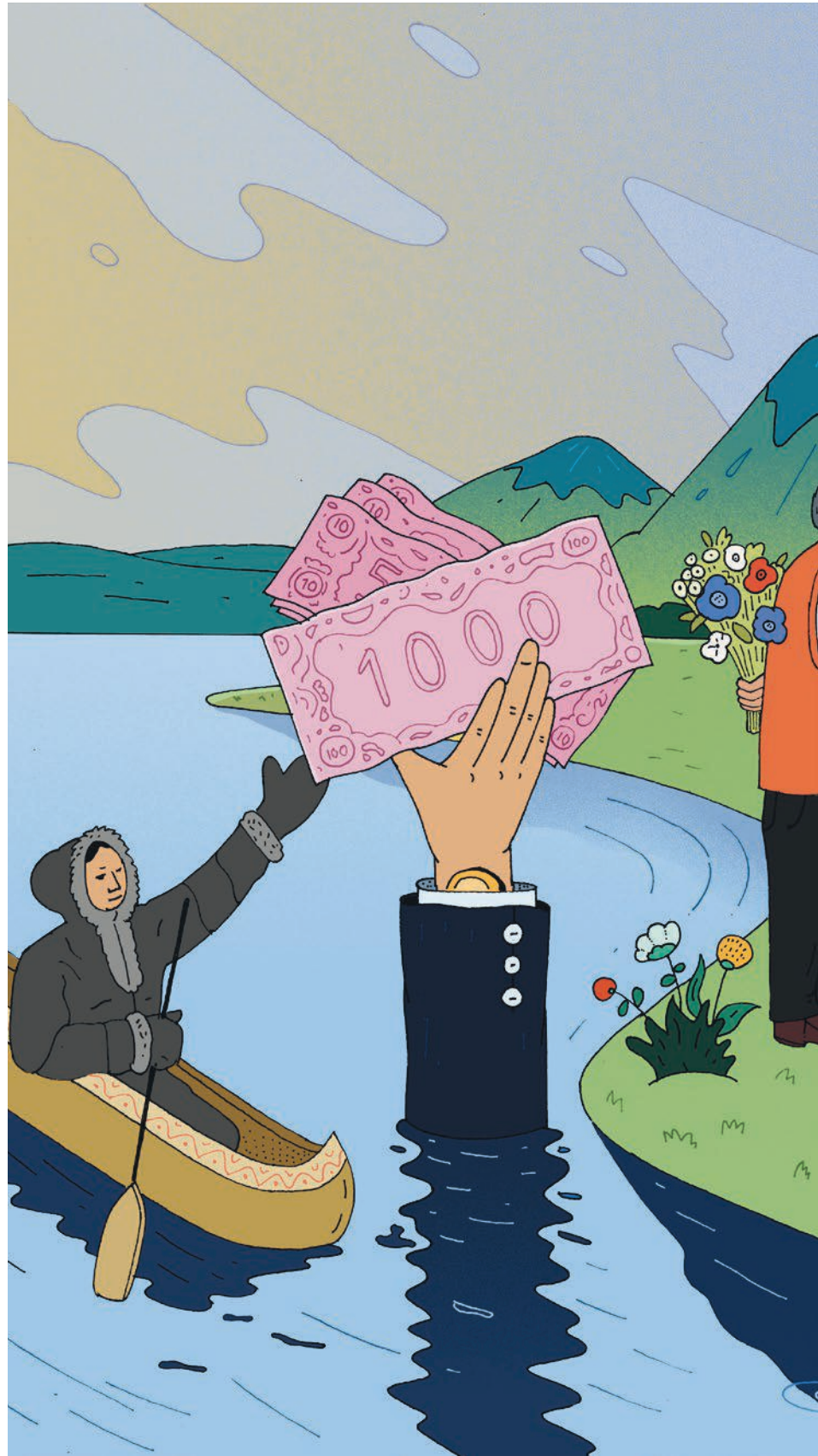
Entäpä kansalaispalkkalotto?

Kanerva ja kaksi muuta tutkijaa kirjoittaa Kelan 2016 julkaisemassa työpaperissa (*Mitä voimme oppia maailmalla järjestetyistä perusturvaan liittyvistä kokeista?*) niin sanotuista Win-for-life-voittajista tehdystä tutkimuksesta. Belgialaisen raaputusarvan pääpalkinto oli tuolloin 1 000 euroa kuussa verottomana. Voiton voi siis nähdä vastaavan perustuloa, mikä synnyttää luonnollisen koeasetelman.

Tutkimukseen osallistui vain 84 ihmistä. Heistä moni korosti voiton hälventäneen tulevaisuuteen liittyvää taloudellista epävarmuutta. Kun stressi lieveni, voittajat kokivat voivansa tehdä harkitumpia valintoja. Tulokset ovat yhteneväisiä niiden tutkimusten kanssa, jotka käsittelevät elämäntaloutta ja subjektiivista hyvinvointia sekä niukkuuden vaikutusta päätöksentekoon.

Kanervan mukaan olisi kiehtovaa luoda Veikkauksen arpapeli, jossa voisi voittaa 1 000 euroa kuukaudessa loppuelämäkseen.

”Ajan myötä tämän avulla saataisiin paljon koehenkilöitä, mikä muodostaisi kiinnostavan joukon. Mukana olisi paljon erilaisia ihmisiä, myös työllisiä, ja he saisivat rahaa koko loppuelämänsä. Arpojen myynti rahoittaisi järjestelmän. Tällaista tilannetta ei tavallisissa koeasetelmissä ole mahdollista luoda.” ¶

Kesken jäänyt kokeilu

Vallan vaihtuminen ja poliittisen agendan muutokset voivat nousta esteeksi pitkäjänteiselle kokeilulle ja sen perusteella tehtävälle pitkäjänteiselle tutkimukselle. **Olli Kangas** vieraili Ontarion osavaltion sosiaaliministeriössä Kanadassa kesällä 2017 ja tutustui perustulokokeiluun, joka myöhemmin jäi kesken.

Jo alkuvuonna 2016 osavaltiossa oli käynnistynyt suunnittelu pilotista, jossa haluttiin tutkia perustulosta muualla saatuja hyviä tuloksia nimenomaan köyhyyden vähentämisestä kestäväällä tavalla.

”Puhuimme Suomen kokeilusta, ja siellä oltiin kovin innoissaan. Sovimme myös yhteistyöstä”, Kangas kertoo.

The Ontario Basic Income Pilot (OBIP) päätettiin toteuttaa huhtikuussa 2017, ja ensimmäiset osallistujat tulivat mukaan vuotta myöhemmin kolmella eri paikkakunnalla.

Kaikki 4 000 osallistujaa olivat pienituloisia (tulot 26–30 000 euroa vuodessa). Heille oli määrää maksaa kuukausittain noin 900 euroa vastaava summa kolmen vuoden ajan (tulovähennys 50 %).

Verrokkiryhmälle ei maksettu, mutta sen jäsenet osallistuivat tutkimukseen aktiivisesti. Osallistujilta kysyttiin säännöllisesti fyysisestä ja psyykkisestä terveydestä, stressistä, koulutuksesta, työtilanteesta ja asumisesta. Riippumattomat arvioijat vertasivat ryhmiä toisiinsa.

Kesäkuun 2018 osavaltiovaaleissa valta kuitenkin vaihtui liberaaleilta konservatiivipuolueelle. Uusi pääministeri Doug Ford ilmaisi kielteisen kantansa kokeiluun.

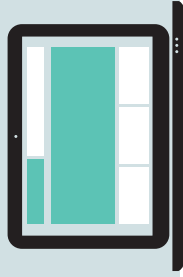
”Kun menin paikalle uudemman kerran kesällä 2018, virkamiehet ilmoittivat, että hallituksen vaihtumisen vuoksi heitä on kielletty puhumasta ulkopuolisten kanssa mitään koko kokeilusta”, Kangas kertoo.

Uusi lapsi-, yhteisö- ja sosiaaliministeri **Lisa MacLeod** ilmoitti elokuussa, että ohjelma ajettiin alas ”myötätuntoisesti” ja viimeiset maksut suoritettaisiin vuoden 2019 maaliskuussa.

McLeodin mukaan ”osavaltion sosiaaliturvajärjestelmä oli epäkunnossa”. Hän lisäsi, että ”alle 4 000 ihmistä auttava tutkimusprojekti ei tarjoa toivoa lähes kahdelle miljoonalle köyhyyden kierteseen joutuneelle osavaltion asukkaalle”.

Mikrosimulointi vauhdittaa kokeilukulttuuria

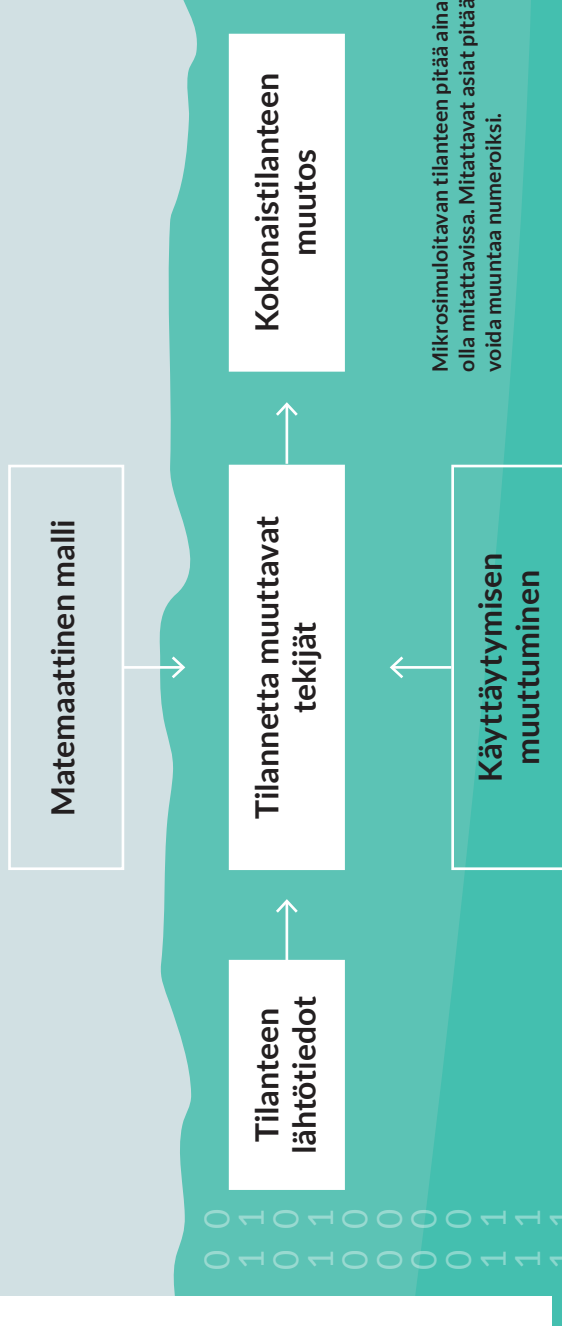
Mikrosimulointi on yksilötason tiedon mallintamistekniikka. Se on kokeilukulttuuriin soveltuva vaihtoehto kokeiluille ja voi auttaa tekemään mullistaviakin havaintoja etuus- ja palvelumuutoksista.

Teksti Jukka Nortio Asiantuntijana Tapio Räsänen, Kela Grafiikka Essi Kuula

Mikrosimuloinnissa

- Käsitellään yksilöitä, esimerkiksi henkilöitä tai kotitalouksia. Sisältönä on yksikköön liittyviä tietoja, kuten henkilön ikä, sukupuoli, perhesuhteet, tulot, tuet tai työllisyys.
- Yksiköiden tilannetta muokataan soveltamalla niihin "sääntöjä": Säännöt ovat joko varmoja muutoksia, esimerkiksi verolainsäädännön muuttuminen tai mahdollisia, esimerkiksi avioituminen, työllistyminen tai asunnon vaihtaminen.
- Tarkastellaan vaikutusten jakautumista ja arvioidaan taloudellisten sekä väestötieteellisten muutosten vaikutusta yhteiskuntaan.

Mikrosimuloitavan tilanteen pitää aina olla mitattavissa. Mitattavat asiat pitää voida muuntaa numeroiksi.

0 0 0
1 1 1
0 0 0
1 1 1

0 1 0 1 1 0 0 0 0
0 1 0 1 0 0 0 0 0
1 1 1 1 1 1 1 1 0
0 0 0 0 0 0 0 0 0

JUTTA

SOMA

TUJA

Kelan tutkijat olivat mukana kehittämässä SISUa kolmesta vanhemmasta mallista.

Näin Jutta-mallilla testattiin perusturvan korotusta vuonna 2012

Kysymys: Millaiset köyhyysvaikutukset ovat, jos työttömän peruspäivärahaan eikä toimeentulotukeen tule tasokorotusta eikä yleistä asumistukea koroteta?

Mikrosimuloinnin tulos:

Jos perusturvan korotuksia ei tehdä, köyhyysaste pienentyy 0,2 prosenttiyksikköä. Köyhyysaste pienentyy noin 0,4 prosenttiyksikköä edelliseen vuoteen verrattuna, kun kaikki perusturvan korotukset tehdään.

Näiden asioiden vaikutuksia Kelassa mikrosimuloidaan

- verotus
- lapsi- ja perhe-etuudet
- työttömyysturva
- Kelan eläkkeet
- asumistukietuudet
- toimeentulotuki
- sairausvakuutuksen päivärahat.

SISU-mikrosimulointimalli

- Sisältää nykyisen tulovero- ja sosiaaliturvajärjestelmää koskevan lainsäädännön lähes kokonaisuudessaan.
- Voidaan laskea lakimuutosten vaikutuksia kansalaisten ja kotitalouksien taloudelliseen tilanteeseen, väestön tuloeroihin sekä valtion ja kuntien tuloverojen tuottoihin ja sosiaaliturvamenoihin.
- Edut: kaikki käyttävät samaa mallia, tutkijat jakavat osaamistaan, kehitysresurssit yhdessä paikassa.
- Tilastokeskus ylläpitää.

EU:n EUROMOD-mikrosimulointimalli

- Kokeillaan, mitä tapahtuisi, jos EU-maassa otetaan käyttöön jonkin toisen EU-maan lainsäädäntö.
- Testataan mallilla EU-tason lainsäädäntöä ja tutkitaan sen vaikutuksia.
- **Esimerkkikysymys:** Paljonko lapsiköyhyys alenisi, jos Euroopan unionissa otettaisiin käyttöön perustulo lapsille?

Lähteet: Mitä on mikrosimulointi?, Kelantutkimusblogi 2012, SISU-mikrosimulointimalli jo laajassa käytössä, Tieto ja Trendit 2015, <https://fi.wikipedia.org/wiki/Mikrosimulointi>.

Suomi on kokeilukulttuurin aloittelija

Kuinka pitkälle voimme mennä yhteiskunnallisissa kokeiluissa? Onko kokeilukulttuurista sateentekijäksi sosiaaliturvan kehittämisessä? Esimerkiksi perustulokokeilua voitaisiin asiantuntijoiden mielestä jatkaa erilaisilla täsmäkokeilla.

Teksti Jukka Nortio Kuvat Helsingin kaupunginmuseo

SUOMESSA ON TEHTY viime vuosina vasta ensimmäisiä harjoituksia kokeilukulttuurin saralla. Erilaisia toimintamalleja on testattu muun muassa kunnissa.

Kuopio on yhtenä viidestä kunnasta mukana Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) koordinoimassa Osallistavan sosiaaliturvan kokeilussa. Kokeilun tavoitteena on nostaa pitkään työttömänä olleita yli 25-vuotiaita pois toimeentulotuelta. Heille halutaan antaa osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskuntaan ja heitä halutaan tukea työllistymisessä.

Kehittämisen painopisteeksi on valittu tehostettu yksilötyö. Tavoitteena on, että asiakas muuttuisi palvelujen käyttäjäksi osalliseksi oman elämänsä toimijaksi.

”Päätimme tarjota asiakkaillemme niin

hyvää sosiaalityötä kuin mahdollista. Asiakkaita tavataan mieluummin toimiston ulkopuolella. Hoidamme ja teemme asioita yhdessä asiakkaan kanssa”, kertoo verkostokoordinaattori **Sanna Salonen**.

Kokeileminen vs. suunnitteleminen

Sitran tulevaisuuslaboratorion johtaja **Kalle Nieminen** jakaa sosiaaliset kokeilut kahden ryhmään. Niistä ensimmäinen on kokeileva kehittäminen. Sen avulla testataan uusia ratkaisuja, jotta ymmärrettäisiin syvällisemmin uusia toimintatapoja ja niiden vaikutuksia.

Kokeileva kehittäminen on nopeaa eikä vaadi paljon resursseja. Se on käyttäjälähtöistä toisin kuin perinteinen suunnittelu.

Aleksis Kiven kansakoulussa pidetään veistotuntia 1940-luvulla, kauan ennen peruskoulu-uudistusta.

Toinen kokeilujen tyyppi on Niemisen mukaan strateginen kokeilu. Se on laaja tapa kerätä ja tutkia tutkimuksellista tietoa ihmisten käyttäytymisestä.

”Usein voidaan toimia niin, että ensin luodaan hypoteeseja kokeilevalla kehittämisellä ja sen jälkeen testataan mallien toimivuutta strategisella kokeilulla. Tällä jaotellulla on hyvin päästy eteenpäin eri hallinnonalojen kokeiluissa”, Nieminen sanoo.

Hän näkisi mielellään, että perustuloa vielä kokeiltaisiin hyödyntämällä reaaliaikaista tulorekisteriä ja negatiivista tuloveroa.

”Voisimme kokeilla esimerkiksi erilaisen viestintätapojen vaikutusta eri ihmisiin. Ensimmäisen perustulokokeilun viestintä herätti paljon kysymyksiä ja keskustelua muun muassa Suomi24-sivustolla”, Nieminen pohtii.

Eturyhmä voi kalastella tuloksia

Kokeilukulttuuria voidaan kehittää ja hyödyntää myös taloustieteen näkökulmasta. Valtion taloudellisen Tutkimuslaitoksen (VATT) johtava tutkija **Kari Hämäläinen** on ekonomistina erikoistunut muun muassa perustulokokeilun analysointiin.

”Kokeilukulttuurin perimmäisenä tavoitteena pitäisi mielestäni aina olla syy-seuraussuhdetta määrittelevän tiedon tuottaminen siitä, mihin halutaan vaikuttaa. Valittavasti iso osa kokeiluista ei tuota tällaista tietoa. Merkittävä osa niistä on lähinnä kehittämishankkeita”, Hämäläinen sanoo.

Perustulokokeilu oli Hämäläisen mielestä kunnianhimoinen ja monin tavoin tuloksellinen kokeilu, joka ei täysin onnistunut.

Kokeilua suunnitellut asiantuntijaryhmä ehdotti perustulokokeiluun erikokoisia perustuloja eri kokeiluryhmille sekä erilaisia veroasteita. Näin kokeilusta olisi saatu laajempaa vertailutietoa päätöksenteon. Kokeilua ei toteutettu suositellussa laajuudessa. Muun muassa verohallinto piti variaatioiden toteuttamista teknisesti liian vaikeina.

Jos kokeiluissa halutaan tutkia tietyn muutoksen vaikutuksia, pitää Hämäläisen mukaan ensiksi miettiä, mihin halutaan vaikuttaa, millä keinoilla ja miten muutoksia mitataan. Ongelmaksi kokeiluissa muodostuu usein se, että tavoitteet ovat

jokseenkin selvillä, mutta keinot ovat epäselviä ja mittarit ovat miettimättä.

”Jos perusasioita ei ole ennakkoon mietitty ja sovittu sitovasti, jokainen eturyhmä kalastelee kokeiluista itselleen sopivia tuloksia”, Hämäläinen sanoo.

Hämäläisen mukaan on myös tärkeää selvittää ennakkoon, miten kokeiluasetelma mahdollistaa syy-seuraussuhteen selvittämisen. Perustulokokeilussa päädyttiin satunnaistamiseen, joka on helpoin tapa erottaa kokeilun vaikutus muista tutkittavaan ilmiöön vaikuttavista tekijöistä. Satunnaistamisella tarkoitetaan tutkimuksen kohdehenkilöiden valintaa satunnaisesti.

Kokeilukulttuuri saa tukea eduskunnasta

Moni sosiaali- ja terveystaloudelliseen erikoistunut kansanedustaja näkee kokeilukulttuurin hyvänä tapana sosiaaliturvan kehittämiseen.

Vihreiden varapuheenjohtaja, kansanedustaja **Maria Ohisalo** arvioi, että kokeilut voisivat olla osa päätösten vaikutusarviointia. Arviointi pitäisi hänen mielestään tehdä huolellisesti paitsi ennen päätöksiä myös niiden jälkeen.

Ohisalon mielestä voisi kokeilla sitä, että työttömyysturva olisi vielä nykyistäkin vastikkeellisempi.

”Meidän pitäisi ymmärtää, missä määrin tiukka vastikkeellisuus todella lisää työllistymistä ja miten vastikkeellisuus vaikuttaa työttömien hyvinvointiin. Vastikkeellisuus on kuitenkin vain työkalu, joka tuntuu työllisyyspoliittisissa keskusteluissa usein olevan hyvinvoinnin edelle”, hän sanoo.

Eduskunnan varapuhemiehen ja sosiaalidemokraattien kansanedustajan **Tuula Haataisen** mukaan kokeilujen pitää tuottaa uutta ja mielellään yleistettävissä olevaa tietoa.

”Päätäjillä täytyy olla viisautta osoittaa kokeiluille sellaiset resurssit, että kokeilut voidaan toteuttaa riittävän laajoina ja niiden tuloksista on todellista hyötyä”, hän sanoo.

Sosiaaliturvan kokonaisuudistukseen liittyvien osapäätösten vaikutuksia voisi hänen mielestään selvittää kokeilemalla. Työttömyysturvaan ja sen toimeenpanoon liittyvät kannustinvaikutukset voisivat Haataisen mukaan olla hyvä kokeilujen kohde.

Jos kokeilun perusasioita ei ole ennakkoon sovittu, eturyhmät voivat valikoida mieleisensä tulokset.

Röntgentutkimusta 1950-luvulla.

Opiskelijoita laboratoriossa 1930-luvulla.

Yhteiskunta- politiikassa ei suosita tietoon perustuvaa päätöksen- tekoa.

Kokoomuksen kansanedustaja **Sari Sarkomaa** pitää tärkeänä perustuslain huomiointia.

”Meidän on luotava alusta ja mahdollisuudet, jotta asioita voidaan viedä eteenpäin kokeilujen avulla. Ensin pitää päättää tavoitteet ja sitten kokeilujen avulla hankitaan tietoa siitä, miten asetettuihin tavoitteisiin päästään”, hän toteaa.

Sosiaaliturvan kehittämisessä voisi hänen mielestään kokeilla niin sanottuja lineaarisia malleja esimerkiksi vammaisten ja muiden osakykyisten sekä vaikeasti työllistyttyjen tilanteen helpottamiseksi.

”Meidän on nähtävä kiperät kysymykset, joihin halutaan vastauksia, ja lähdeittävä rohkeasti tutkimaan näitä kysymyksiä. Esimerkiksi työttömyysturvavelvoitteiden kiristäminen ja työttömyysturvan palvelujen vahvistaminen ovat asioita, joista tarvitaan tietoa ja joiden kokeilemiseen on löydettävä keinoja”, Sarkomaa sanoo.

Näitä voitaisiin kokeilla

Sosiaaliturvan kehittämisessä on asioita, joita ei voi eettisistä tai juridisista syistä kokeilla. Esimerkiksi palvelujen supistamisen ja laajentamisen vaikutuksia voidaan kokeilla muttei palvelujen täydellisen lakkauttamisen vaikutuksia.

Työttömyysturvassa esimerkiksi aktiivisuuden lisäämistä voidaan kokeilla, kuten monissa maissa Euroopassa on tehtykin. Oiva kokeilujen kohde olisivat myös erilaiset keinot ihmisten saamiseksi palvelujen piiriin.

Etuuksien tasoja koskevat kokeilut ovat paljon hankalampia toteuttaa. Kokeilun pitää täyttää perustuslain edellyttämä yhdenvertaisuus. Tämä seikka oli vähällä estää koko perustulokokeilun.

”Kyseessä on perustuslaillinen yhdenvertaisuusperiaate. Jonkin ihmisryhmän etuuksia ei voi laskea tai nostaa kokeilussa ilman hyviä perusteita. On lopulta perustuslakivaliokunnan asia miettiä, onko tutkimuksellinen hyöty niin suuri, että näin voidaan tehdä”, Hämäläinen sanoo.

Tarvitaan rohkeampaa riskinottoa

Kokeilukulttuuri edellyttää kehittäjiltä uudenlaista asennetta, johon kuuluvat riskinotto, rohkeus, luottamus koeeasetelmaan, vuorovaikutteisuus ja oppimishalu.

”On tärkeää kysyä kokeilukulttuuria hyödyntäviltä päättäjiltä, kehittäjiltä ja tutkijoilta, onko heillä rohkeuteen ja vuorovaikutteisuteen kannustava kulttuuri”, Nieminen toteaa.

Sosiaaliturvan kokeiluja pitää tehdä niiden, jotka ovat mahdollisimman lähellä hallinnon päätöksentekoa. Jos kokeilun tekijä on liian kaukana päätöksenteosta, kokeilu jää helposti irtonaiseksi ja tulokset jäävät käyttämättä. Tämä onkin kokeilukulttuurin heikko kohta.

”Kokeilukulttuurin kannalta on aivan oleellista, hyödynnetäänkö kokeiluista saatua tietoa päätöksenteossa ja lainsäädännön kehittämisessä. Meidän pitää keskittyä kokeilun koko kaaressa juuri tähän: miten tieto hyödynnetään suomalaisen yhteiskunnan hyväksi”, Nieminen lisää.

Hämäläisen mielestä sosiaaliturvan kehittämisessä ei ole juuri nähty kokeilukulttuuria. Sosiaaliturvaa uudistetaan Suomessa lähes pelkästään vanhalla mallilla eli isoina ja raskaina kokonaisuudistuksina, kuten soteuudistuksen karille ajon aikana nähtiin.

Miksi kokeiluja ei sitten suosita?

”Yhteiskuntapolitiikassa ei suosita tietoon perustuvaa päätöksentekoa. Hallinnossa esiintyy vastarintaa ja asioita halutaan tehdä vanhaan malliin. Sosiaaliturvan kokeilut ja niihin liittyvät toimintatapojen muutokset vaativat usein lainsäädännön muuttamista, mikä on varsin hidasta”, Nieminen sanoo.

Kokeilut pitäisi kuitenkin saada nopeasti liikkeelle.

”Tämä aiheuttaa ongelmia hallinnon ja kokeilujen suunnittelun välillä. Poliittisessa päätöksenteossa halutaan usein hyvin nopeita muutoksia, mikä lisää aikataulupainetta, Hämäläinen summaa.

Miten Kuopiossa kävi?

Tehostetun yksilötyön kokeilu on Kuopion sosiaalitoimessa lisännyt asiakastytyvyyttä, kun sitä mitataan sosiaalityöntekijöiden ja asiakkailta saaduilla palautteilla. Luottamus on lisääntynyt asiakkaiden ja työntekijöiden välillä. Asiat etenevät asiakkaan tavoitteiden mukaisesti.

Tutkimuksessa seurataan asiakastytyväisyyden lisäksi asiakkaiden tilanteesta tapahtunutta muutosta. Tuloksia tästä joudutaan odottamaan vuoteen 2020. Kokeilussa mukana olevia koordinaattoreita on kuultu kokeilun aikana, ja kuntien sosiaalityöntekijöitä tullaan haastattelemaan.

THL arvioi ja seuraa osallistavan sosiaaliturvan kokeilun tuloksia. Niitä arvioidaan valtakunnallisten rekisteriaineistojen avulla sekä sosiaalityön vaikuttavuutta selvittävällä AVAIN-mittarilla.

Kuopiossa asiakas asettaa yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa itselleen yksilölliset tavoitteet. Sosiaalihuoltolaki edellyttää asiakassuunnitelman tekemistä, mutta uusi mittaristo korvaa Kuopiossa aiemmin käytössä olleen perinteisen asiakassuunnitelman.

Kuopiossa on myös kehitetty palveluja kumppaneiden kanssa. Kumppaneilta hankitaan palveluja, jotka edistävät asiakkaiden itselleen asettamien tavoitteiden toteutumista.

Kokeilu on luonut mahdollisuuden hankkia ja etsiä asiakkaalle uudenlaisia luovia ratkaisuja. Samalla on pystytty poistamaan sosiaalityön rakenteellisia esteitä.

Niin perustulokokeilu kuin osallistavan sosiaaliturvan kokeilu rohkaisevat harkitsemaan kokeiluja laajemmin myös poliittisessa päätöksenteossa.¶

On myös asioita, joita ei voi juridisista tai eettisistä syistä kokeilla.

Mikrosimulointi on lainsäädännön merikartta ja kompassi

Sosiaaliturvan kokeilujen vaihtoehtona tai tukena voi olla mikrosimulointi. Mikrosimulointi on laskennallinen malli, jolla testataan erilaisten ratkaisujen vaikutuksia mallintamalla niitä tietokoneella.

Yhteiskunnallisten kysymysten mikrosimuloinnissa otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon maamme mallien lisäksi ihmisen käyttäytymisen muutoksia eri tilanteissa. Kela on ollut kehittämässä sosiaaliturvan tutkimiseen soveltuvia mikrosimuloinnin työkaluja, kuten SISU-mallia.

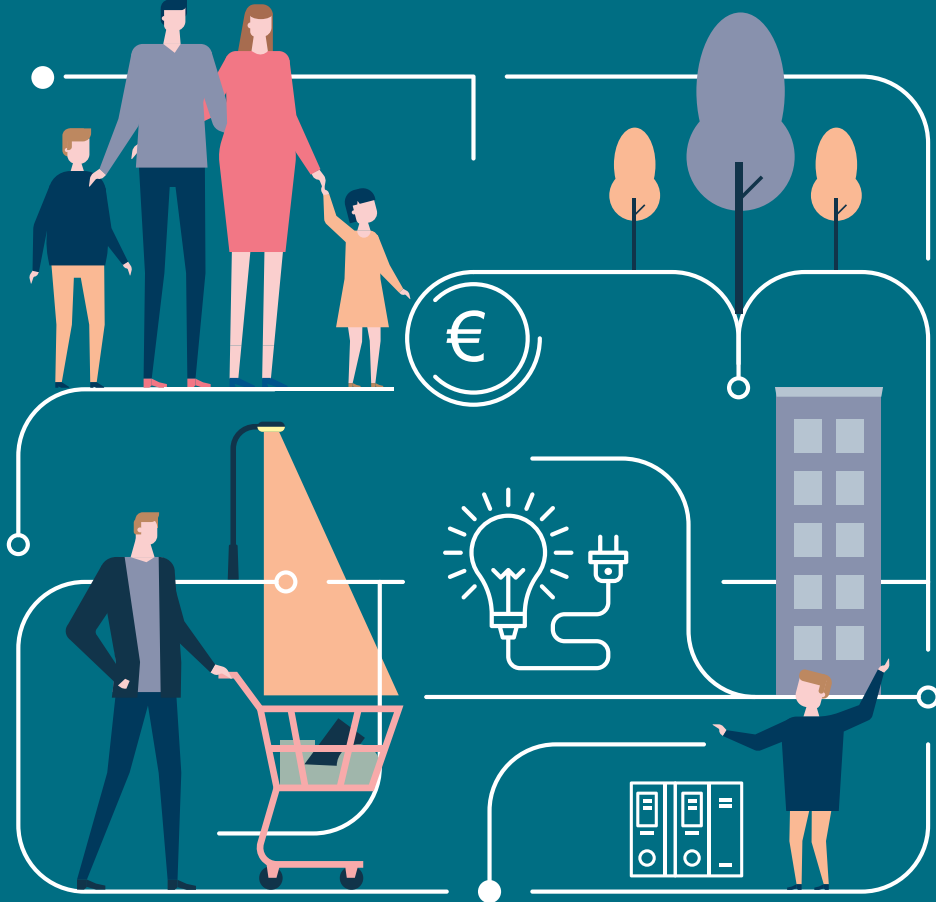
Mikrosimuloinnilla voidaan muun muassa selvittää, miten etuuksien muutokset tai verotuksen ja sosiaaliturvalainsäädännön yhteisvaikutukset muuttavat henkilöiden ja kotitalouksien tuloja.

”Mikrosimulointi antaa kuvan kokonaisvaikutuksista ja siitä, miten muutokset vaikuttavat eri ihmisryhmiin. Mikrosimuloinnilla voitaisiin arvioida, miten eri ihmisryhmiin vaikuttaisi, jos sosiaaliturvaa yksinkertaistettaisiin rajulla kädellä”, Kelan tutkija **Tapio Räsänen** sanoo.

Mikrosimuloinnilla selvittävän asian pitää aina olla mitattavissa, ja mitattavat asiat pitää voida muuntaa numeroiksi. Aineisto muodostuu henkilöistä tai kotitalouksista. Siihen viittaa sana ”mikro”.

Menetelmällä on myös vaaransa erityisesti silloin, jos simulointimallia käytetään yksipuolisesti monitoimien ilmiöiden selittäjänä. Esimerkiksi köyhyyden mittaamisessa voidaan tehdä virhe. Vaikka köyhyysrajan alapuolella olevan köyhyys syvenisi, köyhien lukumäärä köyhyysrajan alapuolella ei välttämättä muuttuisi. Tulosten tueksi tarvitaan siis muita mittareita, kuten minimikulutuksen viitebudjetteja, joihin kotitalouksien tuloja verrataan.

Kelassa mikrosimulointia on käytetty muun muassa sosiaaliturva- ja eläkeuudistuksen muutosten vaikutusten arvioinnissa. Suomessa mikrosimulointia käytetään paljon myös tulonjakovaikutusten arvioinnissa ja eläkeennusteiden tekemisessä.

Työllistymisestä hyvinvointia Suomessa ja Kanadassa

Köyhyyden vähentämiseen tähdännyt kanadalaishanke antaa uusia näkökulmia myös Suomen perustulokokeilun tulosten arviointiin.

Teksti Miska Simanainen ja Markus Kanerva Kuvitus Essi Kuula

MIKÄ OLISI KAIKKIEN AIKOJEN YHTEISKUNTA-KOKEILU? Googlettamalla sanoja ”the world’s greatest social experiment” ehdokkaita ainakin löytyy: Neuvostoliiton perustaminen, internet, tunnetut sosiaalipsykologian tutkimukset, kuten Philip Zimbardon vankilakoe tai Stanley Milgramin tottelevaisuuskokeet.

Nyt kun Suomessa on juuri saatu päätökseen laajamittainen tutkimuksellinen perustulokokeilu, vastausta voisi etsiä edes jossain määrin vertailukelpoisten sosiaalipolitiikan kokeilujen joukosta. Tuloksiltaan mielenkiintoisia ja tutkimusasetelmaltaan innovatiivisia sosiaali- ja työllisyyspolitiikkaa sivuavia kokeita on maailmalla järjestetty lukuisia.

Fryer Jr. tarkastelee vuonna 2017 julkaisussa meta-analyysissään 196 inhimillisen pääoman kasvattamiseen tähdännyttä koetta. Cardin tutkijaryhmän melko tuore analyysi työmarkkinatoimenpiteiden arviointitutkimuksista kattaa 207 tutkimusta, joista viidesosa on satunnaistettuja kenttäkokeita.

Rothstein ja Wachter erittelevät tarkemmin Yhdysvalloissa vuosina 1968–2005 toteutettuja hyvinvointi- ja työvoimakoulutusohjelmia, jotka kaikki ansaitisivat mielenkiintoisen yhteiskuntakokeilun tittelin.

Kannustimia vaikeasti työllistyville

Yhtä lähihistorian koetta voi suomalaisittain katsoa tarkemmin. Kyseessä on jokseenkin samanlainen koe kuin tšekiläinen perustulokokeilu.

Vuosina 1992–1999 Kanadan Brittiläisessä Kolumbiassa ja Uudessa Brunswicksissa toteutettiin köyhyyden vähentämiseen tähtäävä politiikkaohjelma Self-Sufficiency Project (SSP).

Ohjelman tavoitteena oli tehdä työstä sosiaaliturvaa houkuttelevampi vaihtoehto pitkään sosiaaliturvan varassa olleille kansalaisille. Käytännössä kyse oli eräänlaisesta palkkatukiohjelmasta. Suomen perustulokokeilun taustallaan olivat juuri samantyyppiset aikeet ja kokeiltu perustulomallikin muistuttaa palkkatukea.

Kanadan kokeiluun valittiin satunnaisesti 6 000 perheellistä aikuista, jotka olivat saaneet toimeentulotukea vähintään yhden vuoden ajan. Näistä koeryhmään satunnaisesti 3 000 henkilöä saivat oikeuden osallistua SSP-ohjelmaan.

Osallistuneille tarjottiin kuukausittaista työllistymislisää (earnings supplement), jonka edellytyksenä oli kokoaikaisen työn aloittaminen ja toimeentulotuella poistuminen. Työpaikan löytämiseen annettiin aikaa enintään yksi vuosi.

Jos ehdot täyttyivät määräajassa, työllistymislisää maksettiin ansiotulojen päälle enintään kolmen vuoden ajan. Työllistymislisä oli suuruudeltaan puolet koehenkilön ansiotulojen ja ennalta määrätyn tuloajan (37 000 dollaria vuodessa Brittiläisessä Kolumbiassa ensimmäisenä kokeiluvuotena) erotuksesta. Sosiaalietuuksilla, muiden perheenjäsenten tuloilla tai perherakenteella ei ollut vaikutusta työllistymislisän määrään. Työllistymislisä tuplasi arvioiden mukaan monien matalapalkkaisten työntekijöiden tulot.

Suomen perustulokokeilussa koeryhmään valittiin 25–58-vuotiaiden Kelan työttömyysetuusia saaneiden henkilöiden joukosta satunnaisesti 2 000 henkilöä. Osallistuminen oli käytännössä pakollista, koska koeryhmään kuuluvien sosiaaliturvaoikeuksia muutettiin lailla.

Kokeilu kesti kaksi vuotta. Tältä ajalta koehenkilöille maksettiin kuukausittain 560 euron suuruisia perustuloa.

Perustulo ei ollut veronalaista tuloa eikä työtulot vähentäneet sen määrää. Perustuloa maksettiin myös työllistyneille, ja työtulojen verotus säilyi entisellään. Näin ollen esimerkiksi 2 000 euron kuukausipalkalle työllistyvä henkilö saattoi saada palkkansa päälle 560 euron kuukausittaisen työllistymisbonuksen.

Toisin kuin Kanadan kokeilussa, työtön sai perustulon kuitenkin aina lähes ehdoitta. Siksi hän saattoi halutessaan välttää kaikki työttömyysturvan saamiseen liittyvät velvoitteet 560 euron tuen osalta.

Kanadassa työllisyysparani kokeilun ajaksi

Michalopoulosin tutkijaryhmä havaitsi, että SSP-ohjelma kaksinkertaisti osallistujien työllistymisen todennäköisyyden. Koeryhmässä ansiotulot olivat keskimäärin 20 % suuremmat kuin verrokkiryhmässä.

Kokonaistulot kasvoivat koeryhmässä noin 6 300 dollarilla vuodessa, kun ansiotulot ja toimeentulotuki tai työllistymislisä huomioidaan. Köyhyysrajan alle jäävien vanhempien osuus väheni koeryhmässä 10 prosenttiyksikköä.

Kanadan SSP-kokeilussa haluttiin tehdä työstä entistä houkuttelevampaa pitkään työttömänä olleille.

Pitkäaikaisia vaikutuksia ei kuitenkaan havaittu. Kuusi vuotta kokeilun aloituksen jälkeen työllistymistodennäköisyys ja keskimääräiset tulot olivat samat koe- ja verrokkiryhmän vanhemmille.

Suomen kokeilun alustavista tuloksista tiedetään, että ainakaan ensimmäisenä kokeiluvuotena perustulo ei parantanut työllistymisen todennäköisyyttä. Keskimääräiset tulot luonnollisesti kasvoivat, koska osa kohdeväestöstä ehti joka tapauksessa työllistyä ensimmäisen vuoden aikana, ja heidän perustulo maksettiin palkan päälle.

Mielenkiintoista ensimmäisen vuoden osalta on, että perustulo ei juuri näyttänyt vähentävän työvoimapalvelujen käyttöä ja työttömyysetuuksien hakemista. Työvoimapalveluista ja sosiaaliturvan velvoitteista aiheutuvat mahdolliset hyödyt ja vaivat kohdeväestölle eivät siis tosiasiallisesti vähentyneet koeryhmässä.

Näinpä Suomen kokeilu muistuttaa melkoisesti juuri Kanadan kokeilua. Kanadan tulokset huomioiden analyysit Suomen kokeilun toisen vuoden ja kokeilun jälkeisten vuosien työllisyysvaikutuksista tulevat olemaan mielenkiintoisia.

Pitkäaikaisia vaikutuksia lapsiin

Kanadan kokeilussa tarkasteltiin myös SSP-ohjelman vaikutuksia kohdeväestön perheiden lasten hyvinvointiin. Peruskouluikäisten lasten kieli- ja matematiikan tai-

dot paranivat sekä vanhempien näkemysten että lapsille tehtyjen testien perusteella.

Erot koe- ja verrokkiryhmän välillä säilyivät vielä ohjelman päättymisen jälkeen. Väliaikainenkin parannus vanhempien tuloissa voisi siis aiheuttaa pitkäaikaisia vaikutuksia lapsiin. Muissa lasten ikäryhmissä vaikutuksia terveyteen, käyttäytymiseen tai psyykkiseen hyvinvointiin ei juuri havaittu.

Suomen kokeilussa kerättiin tietoa terveydestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista vain kohdeväestöön välittömästi kuuluneilta henkilöiltä. Koe- ja verrokkiryhmien keskiarvoissa havaittiin systemaattinen ero lähes kaikilla käytetyillä hyvinvoinnin eri ulottuvuuksia koskevilla mittareilla.

Suomen kokeilun osalta kiinnostava jatkokysymys on, havaitaanko koettu hyvinvoinnin kasvu vain työllisyysbonuksen saaneilla työllistyneillä vai myös työttömillä perustulonsaajilla. Vaikka kyselytutkimus kohdistettiin vain perustulon saajille, kokeilun vaikutuksia perheenjäseniin voidaan jatkotutkimuksissa ainakin osittain kartoittaa hyödyntämällä viranomaisrekistereitä.

Suomen kokeilun arvioinnissa kannattaa perehtyä myös Kanadan SSP-ohjelman tuloksiin. Vaikuttavuuden arviointiin saadaan lisää tietoa kokeilu kokeilulta. Ristiriitaisilta näyttävät tulokset taas pakottavat pohtimaan koejärjestelyjen luotettavuutta ja penkomaan tarkemmin kokeilujen tuottamaa tutkimusdataa. ¶

Lähdeviitteet ovat luettavissa verkossa: sosiaalivakuutus.fi

Miska Simanainen
tutkija, Kela

Markus Kanerva
erityisasiantuntija,
Valtioneuvosto

Self-Sufficiency-ohjelma vs. perustulokokeilu

Kokeilun kohteena

- **Kanada:** toimeentulotukea saaneet lapsiperheiden vanhemmat.
- **Suomi:** Kelan työttömyysetuuksia saaneet 25–58-vuotiaat henkilöt.

Koeasetelma

- **Kanada:** Kahden ryhmän satunnaisesti kenttäkoe. Koeryhmässä 3 000 henkilöä. Interventio enintään kolme vuotta. Osallistuminen vapaaehtoista.
- **Suomi:** Kahden ryhmän satunnaisesti kenttäkoe. Koeryhmässä 2 000 henkilöä. Interventio enintään kaksi vuotta. Osallistuminen pakollista.

Politiikkatoimenpide

- **Kanada:** koehenkilö sai työllistymislisän, jos työllistyi ja poistui toimeentulotuelta ensimmäisen vuoden aikana.
- **Suomi:** Koehenkilö sai palkan lisäksi perustulon, jos työllistyi kokeilun aikana. Työttömyysturvan korvaavan perustulon saamiseen ei liittynyt työttömyysturvan velvoitteita (työnhaku, työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin osallistuminen, Kela-asiointi jne.).

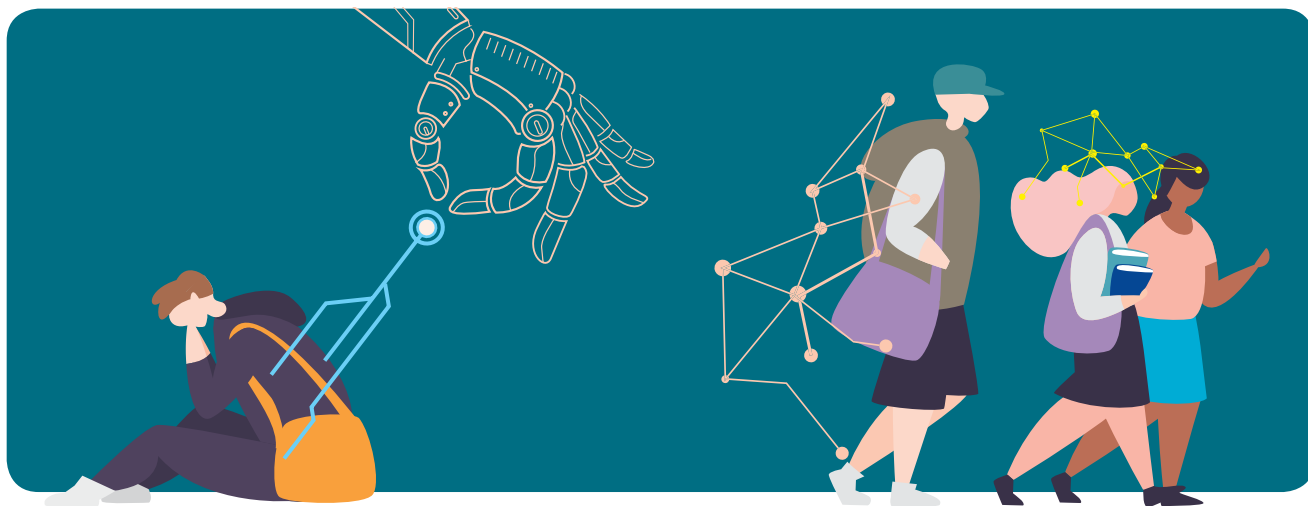
Tuloksia työllisyydestä

- **Kanada:** koeryhmän työllisyys ja ansiotulot paranivat kokeilun ajaksi, mutta vaikutukset hävisivät kokeilun päättyttyä.

- **Suomi:** kokeilun ensimmäisenä vuonna ei havaittu vaikutuksia työllisyyteen tai ansiotuloihin.

Muita havaintoja

- **Kanada:** Ohjelmaan osallistuneiden vanhempien kouluikäisten lasten matematiikan ja kielitaidot paranivat. Erot koe- ja verrokkiryhmän välillä säilyivät vielä ohjelman päättymisen jälkeenkin. Muissa lasten ikäryhmissä vaikutuksia ei juuri havaittu.
- **Suomi:** koeryhmän hyvinvointi lähes kaikilla itse raportoiduilla psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin mittareilla korkeampi kuin verrokkiryhmän.

”Meidän piti muuttaa maailmaa”

Mallinuksista ja ennusteista huolimatta elämä voi yllättää. Jos nuorten syrjäytymisen riskitekijät tunnistetaan ajoissa, apua on helpompi tarjota. Syrjäytymisriskien ennakoivassa tunnistamisessa kokeillaan tekoälyn mahdollisuuksia.

KESKUSTELU SYRJÄYTYMISVAARASSA OLEVISTA

NEET-nuorista muistuttaa keskustelua nuorista eläkkeensaajista. Yksipuolinen ja vääränlainen kuva nuorista eläkkeensaajista tai NEET-nuorista (*not in education, employment or training*) ei auta ketään. Se ei edistä työelämään pääsyä, kuntoutumista tai hyvinvointia parantavien ratkaisujen löytämistä.

Myös tekoälystä käytävää keskustelua leimaavat yksipuolisuus, yksinkertaistukset ja ennakkoluuloiset näkemykset. Sellaisia ovat esimerkiksi supertekoälyyn liitettyt uhkakuvat, joissa tekoäly ottaa vallan ihmiskunnasta. Hyvinvoinnin edistäminen tekoälysovelluksia kehittämällä vaatii tukeen monitieteistä tutkimusta ja syvällistä asiantuntemusta.

Miten syrjäytymistä mitataan?

Me-säätiön huhtikuussa 2019 julkaiseman arvon (Syrjässä-laskuri) mukaan Suomessa olisi syrjässä 15–29-vuotiaita nuoria 61 163. Me-säätiön laskurin lukema on pudonnut vuodessa 4 788 nuorella. Laskun taustalla arvioidaan olevan muun muassa myönteinen työllisyyskehitys, joka ei kuitenkaan ole tavoittanut kaikkein vaikeimmassa asemassa olevia nuoria.

NEET-astetta kuvaavia lukuja julkaisevat Tilastokeskus, OECD ja Eurostat. Luvuissa on eroja muun muassa siksi, että Tilastokeskus ja Eurostat käyttävät vakaampia vuosikeskiarvoja kuin OECD.

NEET-aste on Suomessa OECD:n tilastojen perusteella korkeampi kuin muissa Pohjoismaissa. Vuonna 2017 NEET-nuorten osuus ikäryhmästä oli Suomessa 17 %, Ruotsissa 10,5 %, Norjassa 10,1 %, Tanskassa 14,2 % ja Islannissa 5,6 %. Myönteistä Suomen kannalta on se, että NEET-aste on laskusuunnassa.

Tilastokeskuksen työvoimatutkimukseen perustuvien tietojen mukaan vastaavat osuudet ikäryhmästä 20–24-vuotiaat olivat 15,1 % vuonna 2015, 14,1 % vuonna 2016 ja 13,2 % vuonna 2017. Tuorein Tilastokeskuksen tieto NEET-asteesta vuodelta 2018 on 11,8 %.

Mitä syrjäytyminen tarkoittaa?

NEET-aste kuvaa niiden nuorten osuutta ikäluokasta, jotka eivät opiskele, työskentele tai ole varusmiespalvelussa. Käsite syntyi Britanniassa 1980-luvulla kuvaamaan ilman työttömyysturvaa jääneitä ja syrjäytymisvaarassa olevia nuoria.

NEET-aste on Suomessa korkeampi kuin muissa Pohjoismaissa.

Tekoäly soveltuu monitekijäisten ilmiöiden, kuten syrjäytymisen, tutkimiseen.

NEET on nyt yleistynyt laajasti käytetyksi tilastolliseksi käsitteeksi.

Syrjäytymisellä tarkoitetaan yhteiskunnassa normaalina pidettyjen toimintojen ulkopuolelle jäämistä ja vaikeuksien kasautumista.

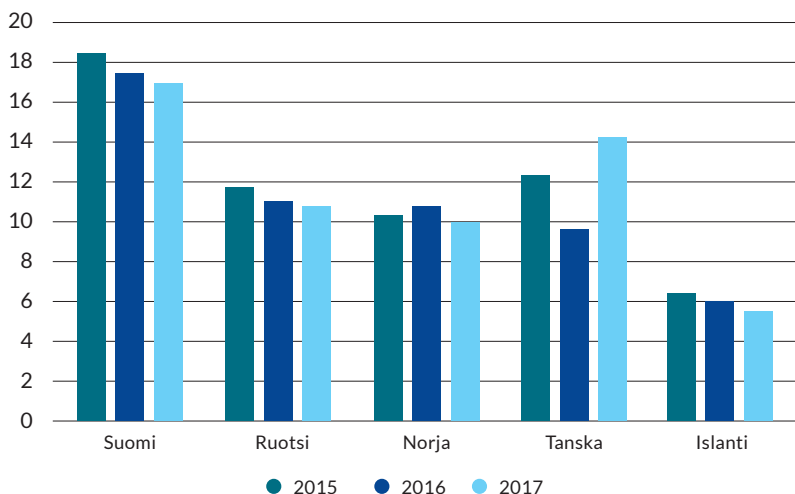
Syrjäytymistä on määritelty myös suhteessa köyhyyteen ja työttömyyteen. Yhteiskunnan syrjäytymisasteen kuvaaminen työttömyysasteen avulla on ongelmallista muun muassa siksi, että määrittely rajaa pois työvoiman ulkopuolella olevia. Heillä voi olla suurempi syrjäytymisriski kuin työttömänä olevilla.

Auttaako tekoäly?

Voisiko tekoälyn käyttäminen syrjäytymisriskin ennakoinnissa vähentää NEET-nuorten määrää? Tekoälyn sovellusmahdollisuuksia väestön hyvinvoinnin edistämiseksi ja riskien ennakoinnissa kannattaa kokeilla ja arvioida tieteellisen kriittisesti. Tieteelliseen arviointiin kuuluu vahvuuksien, rajoitusten ja eettisten kysymysten arviointi.

Monitekijäiset ilmiöt, kuten hyvinvointi tai syrjäytyminen, ovat haasteellisia tutkimuskohteita. Ihmisen halu ennustaa tulevaa ja välttää riskejä on ikivanha. Latinan kielen sana *risicare* tarkoittaa karin tai karikon kiertämistä.

NEET-ASTE 20–24-VUOTIAIDEN IKÄRYHMÄSSÄ, %

Lähde: OECD

Riskitekijöiden arviointi ja ennustemallit perustuvat pitkälti todennäköisyysteoriaan. Todennäköisyysteoria sai alkunsa 1600-luvun puolivälissä ranskalaisten matemaatikkojen **Blaise Pascalin** ja **Pierre de Fermat'n** yhteistyöstä, joka loi pohjan tulevien tapahtumien todennäköisyyksien systemaattiselle analysoinnille.

Systemaattisen analysoinnin ja tarkempien ennustemallien kehittämisessä kannattaa ottaa käyttöön tekoälyn laskenta-tehot ja kyky käsitellä suuria määriä dataa. Lopputulos riippuu siitä, miten tietoa hyödynnetään hyvinvointia ja sosiaaliturvaa koskevassa päätöksenteossa.

Lastensuojelulle 280 ennakoivaa tekijää

Tekoälyä on jo kokeiltu syrjäytymisen tai syrjäytymisriskin ennakoivassa tunnistamisessa. Espoon kaupungin ja ohjelmisto- ja palveluyritys Tiedon toteuttamassa kokeilussa pyrittiin ennakoimaan lastensuojelun asiakkuutta.

Tekoälyn analysoitavaksi annettiin Espoon koko väestöä koskeva sosiaali- ja terveystieto ja varhaiskasvatuksen asiakkuusdata vuosilta 2002–2016. Kokeilu antoi mahdollisuuden asiakkuuspolkujen perhekohtaiseen tarkasteluun. Resurssien kohdentaminen ennakoivasti ja tarpeen mukaan olisi tiedolla johtamista.

Tekoäly löysi noin 280 tekijää, jotka ennakoivat lastensuojelun asiakkuutta. Kokeemukset kokeilusta osoittivat, että tekoälyä voidaan hyödyntää palvelujen ennaltaehkäisevässä kohdentamisessa.

Lopputuloksena ennustemalli

Toisena esimerkkinä tekoälyn hyödyntämisestä on Jyväskylän yliopiston kokeilu, jossa kehitettiin sosiaalisen syrjäytymisen ennakoivaa tunnistamista. Kokeilussa käytettiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kansallisen, 8–9-luokkaisille tehdyn kouluterveyskyselyn aineistoa.

Jyväskylän yliopiston kokeilussa laskettiin syrjäytymiskartta, jonka avulla voitiin tarkastella syrjäytymisriskissä olevien oppilaiden määrää maakunnittain, alueittain ja koulukohtaisesti. Kartta erotteli syrjäytymisriskin ja löysi koulukohtaisia painopisteitä syrjäytymiskehityksen torjumiseksi.

Analysoitu kyselyaineisto soveltuviin hyvin esitellyn ennustemallin luomiseen. Merkit-

tävimpiä kysymys-vastausyhdistelmiä olivat korkeimman syrjäytymisriskiennusteen saaneissa vähäinen tyytyväisyys elämään ja huono kokemus elämässä pärjäämisestä.

Muusikko **Anssi Kela** kertoo hittikappaleessa 1972, kuinka kaikilla luokkakavereilla elämä ei mennyt ihan niin kuin oli suunniteltu. Maailman muuttajista tuli muurareita, taksikuskeja, suutareita, yksinhuoltajaiteja, autokauppiaita, lääkäreitä, virkamiehiä ja väepeleitä.

Ennakoinnista ja malleista huolimatta elämä voi aina yllättää. Todennäköisyydet ja ennusteet eivät määrää yhden ihmisen elämäntulkua.

Tekoälyn hyödyntäminen ennakoinnissa edellyttää panostuksia koulutukseen ja tutkimukseen. Tulee vuonna 2012 syntyneistä lapsista mitä vaan, erityisen tärkeitä on tehdä päätöksiä, joiden ansiosta mahdollisimman moni koulunsa aloittava tuleva maailman muuttaja saadaan pidettyä mukana yhteiskunnassa. ¶

Karoliina Koskenvuo
FT, Dosentti
tutkimuspäällikkö, Kela

Tekoälyä vai tehtyä älyä?

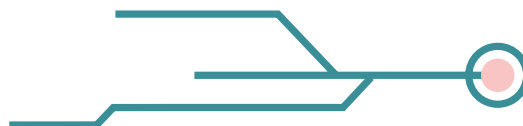
Tekoälyllä voidaan tarkoitaa eri asioita, kuten kapeaa eli heikkoa tekoälyä, vahvaa tekoälyä ja supertekoälyä.

Sovellettu kapea tekoäly eli ratkaisujen tuottaminen ennalta rajattuun sovellusalueeseen yhdistämällä analytiikkaa ja automaatiota on ainoa tekoäly, jota toistaiseksi on tehty. Tekoäly on siis toistaiseksi ihmisen tekemää, opettamaa ja testaamaa älyä.

Tässä valossa ei siis kannata pelätä teknologian kehittymistä vaan ihmistä – ihminen kun pystyy äärimmäiseen hyvään mutta myös äärimmäiseen pahaan. Koska tekoälyn käsittelemien tietojen joukossa on myös arkaluonteista tietoa, eettisten pelisääntöjen kehittäminen on tärkeää.

Kela on mukana määrittelemässä sertifiointeja ja hyväksytyjä prosesseja tekoälyn eettiselle hyödyntämiselle. Siitä vastaa kansainvälisen teknologia-alan järjestön IEEE:n ESCPAIS-hanke, jonka perustajajäseniä Kela on.

Artikkelin lähteet ovat luettavissa verkossa: sosiaalivakuutus.fi

Minkälainen on NEET-nuori?

NEET-nuoret ovat syrjäytyneitä – tämä on yksinkertaistus moniulotteisesta ilmiöstä. Syrjäytyneiksi tai NEET-ryhmään luokiteltujen nuorten elämäntilanteissa ja tilanteiden pysyvyydessä voi olla huomattavaa vaihtelua.

NEET-aste on nuorilla miehillä Suomessa korkeampi kuin nuorilla naisilla. Näin on ollut aiemmin. Vuonna 2018 NEET-aste 20–24-vuotiaiden ikäryhmässä oli 11,8 %. Tämän ikäisten miesten NEET-aste oli 11,7 % ja naisten 11,9 %.

Syrjäytymistä on määritelty rekisteri- ja tilastotietojen perusteella ja kokemusperäisesti. Rekisteri- ja tilastotietoihin perustuvissa tarkasteluissa nuoret on luokiteltu eri ryhmiin heidän pääasiallisen toimintansa perusteella.

Tutkija **Salla Ikkäheimo** jakaa syrjäytymisvaarassa olevat

syrjäytyneisiin, kroonisesti syrjäytyneisiin, piipahtelijoihin ja kiinnittyneisiin. **Sanna Aaltonen** ja **Päivi Berg** luokittelevat nuoria haastatteluaineiston perusteella elämän kolhimiin, puolivalmiisiin sekä taantumun uhreihin.

Professori **Heikki Hiilamo** on selvitysryhmineen esitellyt NEET-nuorista Eurofoundin raporttiin perustuvan luokittelun. Sen mukaan NEET-nuoret voivat olla muun muassa aktiivisesti työtä etsiviä tai työmarkkinoiden ulkopuolella olevia vammaisia, sairaita tai läheisistään huolehtivia. Näiden kahden ryhmän lisäksi luokittelu tunnistaa mahdollisuuksia etsiviä nuoria ja vapaaehtoisesti NEET-nuoriksi jättäytyneitä nuoria sekä passiivisia nuoria, jotka eivät hakeudu työhön eivätkä koulutukseen, vaikka heillä ei ole edellä kuvattuja esteitä.

Perustulokokeilun osallistujat jatkoivat työvoimapalvelujen käyttöä

Perustulon saajat pitivät työnhakunsa voimassa ja osallistuivat aktivointitoimiin.

PERUSTULOKOKEILU ei ainakaan alkuvaiheessaan vähentänyt perustulon saajien halukkuutta käyttää työvoimahallinnon palveluita. He osallistuivat kokeilun aikana yllättävänkin ahkerasti aktiivisen työnhaun edellyttämiin toimiin. Tämä käy ilmi Kelan toimeksiannosta tehdystä analyysiraportista Perustulokokeilun ensimmäinen vuosi (2019).

Raportissa on eri viranomaisten rekisteritietojen perusteella analysoitu, miten perustulon saaminen vaikutti työllistymiseen, sosiaalietuuksien käyttöön, työnhakijaksi rekisteröitymiseen, työvoimahallinnon palveluihin osallistumiseen ja työnhakuun liittyvien velvoitteiden noudattamiseen.

Kokeilun 2 000 osallistujaa valittiin satunnaisotannalla Kelan työttömyys-etuutta marraskuussa 2016 saaneiden joukosta. Heille maksettiin vuosina 2017 ja 2018 vastikkeeton perustulo. Perustuloa maksettiin 560 euroa kuukaudessa, mikä tasoltaan vastasi verojen jälkeistä työmarkkinatukea.

Vastikkeellisuutta ei edellytetty

Perustuloetuutta ei verotettu pois tulojen kasvaessa, toisin kuin varsinaisessa perustulomallissa todennäköisesti tehtäisiin. Avokätinen käytäntö ei ensimmäisen vuoden tulosten perusteella lisännyt työllisyyttä.

Tuloksista ei voi suoraan päätellä, etteikö työllistymisen kannustimilla olisi lainkaan merkitystä. Kokeilun kohdejoukossa on tavallista enemmän henkilöitä, joiden kohdalla rahallinen kannustin tuskin on ensisijainen työllistymistä rajoittava tekijä. Lisäksi perustulon vastikkeettomuus poisti kaikki työnhakijoille asetetut velvollisuudet. Hieman yllättäen tätä byrokratian välttelymahdollisuutta käytettiin kuitenkin hyvin vähän hyväksi.

Työnhaku pysyi voimassa

Työttömyysetuuden saamisehtona on työnhakijaksi ilmoittautuminen. Työnhaun ylläpitäminen ei edellytä erillisiä ilmoituksia, eikä asiakkuus ole kytköksissä työttömyysetuuden hakemiseen tai saamiseen. Työ- ja elinkeinopalvelut (TE-palvelut) eivät myöskään saaneet tietoa asiakkaansa kuulumisesta perustuloryhmään. TE-toimistojen toiminta oli siis lähikohtaisesti samanlaista jokaisen kokeilun kohdejoukkoon kuuluneen työttömän kohdalla.

Perustulokokeilun ensimmäisen vuoden alussa astui voimaan laki, joka velvoitti TE-palvelut haastattelemaan työttömät työnhakijat kolmen kuukauden välein. Haastatteluja tehtiin aluksi ensisijaisesti alle kolme kuukautta työttöminä olleille. Elokuuhun 2017

mennessä oli ehditty haastatella jo 55 prosenttia työnhakijoista, joten haastattelut yleistyivät vuoden aikana myös pidempään työttöminä olleiden keskuudessa. Viimeistään kutsu haastatteluun olisi tehnyt yhä useamman perustuloa saaneen tietoiseksi siitä, että hän on yhä työvoimapalvelujen velvoitteiden alaisena.

Mikäli kokeiluun valitut olisivat halunneet välttellä työvoimapalveluita, asiakkuuksien lopettaminen olisi todennäköisesti kiihtynyt ensimmäisen kokeiluvuoden lopulla. Tulosten perusteella näin ei käynyt. Kokeiluun valitut pitivät työnhakunsa voimassa lähes yhtä usein kuin verrokkiryhmä.

Osallistuminen aktiivista

Tulosten perusteella erilaisiin aktivointitoimiin osallistuminen on yli-

Erilaisiin aktivointitoimiin osallistuminen oli raportin mukaan jopa yllättävän yleistä.

päätään yllättävän yleistä. Kelan työttömyysetuuksia marraskuussa 2016 saaneet henkilöt olivat vuosina 2016 ja 2017 keskimäärin noin 100 päivää vuodesta erilaisissa aktivointitoimissa. Kohdejoukon heikohkoja työllistymismahdollisuuksia kuvastaa hyvin se, että ensimmäisen kokeiluvuoden luvut eivät juuri eronneet edeltävästä vuodesta.

Ensimmäisen kokeiluvuoden aikana perustuloa saaneet osallistuivat aktivointitoimiin lähes samassa määrin kuin verrokkiryhmä. Ainoat merkittävämmät erot havaittiin omaehtoisen kouluttautumisen ja työkokeilun kohdalla. Toki perustuloryhmä on voinut hankkia omaehtoista koulutusta vastaavaa koulutusta ilman TE-toimiston virkailijan hyväksyntää. Tätä ei valitettavasti ollut mahdollista selvittää käytettävissä olleiden rekistereiden avulla. Työkokeilun kohdalla havaittu vajaa kolmen päivän ero voi puolestaan kertoa jotakin työkokeilun haluttavuudesta. Perustuloahan maksettiin riippumatta aktivointitoimenpiteeseen osallistumisesta.

Perustuloryhmän osallistumisaktiivisuus pysyi nämä pienet erotkin huomioiden korkeana ensimmäisen kokeiluvuoden aikana. Tämä havainto ei tue käsitystä, jonka mukaan Kelan työttömyysetuutta saavat henkilöt pitäisivät työvoimahallinnon tarjoamia aktiivisia toimenpiteitä vastenmielisinä. Useista muista maista poiketen Suomessa suorastaan kannustetaan osallistumaan toimenpiteisiin erilaisin korotusosin. ¶

Kari Hämäläinen
johtava tutkija,
VATT

Ei välttelyä

Työvoimapalveluiden ytimessä on asiakkaille laadittava työllistymissuunnitelma. Siitä kieltäytyminen katkaisee työttömyysetuuden maksamisen 30 päiväksi tai siihen saakka, kunnes suunnitelma on laadittu. Perustulon maksatukseen kieltäytyminen ei vaikuttanut muutoin kuin mahdollisten lapsikorotusten välityksellä.

Jos vastikkeetonta perustuloa saaneet olisivat halunneet irrottautua työnhaun tuomista velvollisuuksista tai välttää työllistymistoimia, sen uskoisi näkyneen työllistymissuunnitelmien tarkistamisista kieltäytymisinä. Valtaosa kokeiluun valituista oli kuitenkin valmis laatimaan tai päivittämään suunnitelmansa vuonna 2017.

Suunnitelmia oli vuoden aikana päivätty kaikkiaan 65 %:lle perustuloryhmästä. Työllistymis- ja aktivointisuunnitelmia tehneiden osuus jäi perustuloryhmässä kaksi prosenttiyksikköä verrokkiryhmää alhaisemmaksi. Ero on tilastollisesti merkittävä ja vastaa noin 40 henkilöä kummassakin suunnitelmalajissa.

Sama ilmiö ilmeni työvoimapalvelujen antamien erilaisten lausuntojen kohdalla. Perustulo- ja verrokkiryhmän jäsenistä niitä sai vuoden aikana käytännössä saman verran (79 % vs. 81 %).

Pääasiassa suunnitelmien laatimisesta tai aktivointitoimiin osallistumisesta johtuvia moittivia työpoliittisalausuntoja sai ensimmäisenä kokeiluvuonna noin 9 % verrokkiryhmästä. Perustuloryhmälle näitä lausuntoja annettiin kaksi prosenttiyksikköä verrokkiryhmää enemmän. Se merkitsee jälleen noin 40 henkilöä, eli laajamittaista aktivoinnin välttelyä ei tämänkään tarkastelun perusteella ole havaittavissa.

OSALLISTUMINEN TYÖVOIMAHALLINNON AKTIIVISIIN TOIMENPITEISIIN, päivää/vuosi

	Vuosi 2016				Vuosi 2017			
	Koe	Verr.	Ero	p-arvo	Koe	Verr.	Ero	p-arvo
Palkkatuki	5,49	5,91	-0,42	0,56	15,44	15,60	-0,16	0,90
Ammatillinen työvoimakoulutus	6,06	6,95	-0,89	0,30	5,20	6,00	-0,80	0,28
Valmentava työvoimakoulutus	11,67	14,46	-2,79	0,02	9,72	11,86	-2,14	0,05
Työkokeilu	10,49	10,17	0,32	0,68	6,23	8,71	-2,47	0,00
Kuntouttava työtoiminta	29,59	28,00	1,59	0,39	27,64	29,44	-1,79	0,35
Omaehtoinen koulutus	33,10	35,81	-2,71	0,21	32,80	37,93	-5,12	0,02

Työläs tutkimus vai kevyt kokeilu?

Olisiko esimerkiksi aktiivimallia voitu testata, kysyy tutkimusprofessori Hennamari Mikkola.

Pian hallitusneuvottelijat kokoontuvat linjaamaan, mitä lainsäädäntöuudistuksia aloitetaan, jatketaan tai lopetetaan. Edellisen hallituksen yhtenä kärkihankkeena olivat kokeilut.

Perustulokokeilu oli erityisen arvokas, sillä se raivasi tietä kenttäkokeille myös yhteiskuntatieteissä.

Kokeilukulttuuri on nyt pop eri organisaatioissa. Ajatus siitä, että työläs kehittämisprojekti korvautuisi kevyemmällä ja edullisella kokeilulla, tuntuu mukavalta. Kaiken takana on ajatus ketterästä ja nopeasta toimintamallista, jossa ei virheitä pelätä.

Tutkimuksen näkökulmasta kokeiluissa ja kenttäkokeissa on kyse kuitenkin ihan jostain muusta. Kenttäkoe vaatii huolellisen valmistelun, aikaa ja asiantuntijuutta. Näin päästään käyttämään menetelmää, jossa toimenpidettä kokeillaan aidossa ympäristössä. Koe- ja verrokkiryhmät ovat vertailukelpoisia ja satunnaistamisen ansiosta samanlaisia. Kokeilun aikana syntyneet erot kahden ryhmän välillä kertovat siitä, mikä oli toimenpiteen vaikutus.

Tutkittavan ilmiön, uudistuksen tai toimintamallin merkitys saisi olla yhteiskunnallisesti tärkeä. Vaarana tässä saattaa piillä myös se, ettei tutkimus enää ole tutkimusta, jos ei ole riittävän hyvää vertailuasetelmaa. Ja vesittykö uudistuksen arviointi, jos vertailuasetelmaa ei ole olemassa?

Onneksi maailma ei ole ihan vielä näin mustavalkoinen. Kaikkea ei ole varaa kokeilla, eikä kaikesta synny vertailuasetelmaa. Siksi täytyy edelleen tyytyä myös teoreettisiin ennusteisiin ja kansainvälisiin kokemuksiin. Datalla voidaan lisäksi simuloida yhä paremmin. Laskentakapasiteetin lisääntyessä tekoälyä voidaan hyödyntää ja ihmisten käyttäytymistä ennustaa jopa vuosisatojen ajalta.

Joskus vertailuasetelmia syntyy vahingossa, ilman että vertailua olisi synnytetty tutkimuksen näkökulmasta. Esimerkiksi sähköinen resepti otettiin käyttöön kunnissa vaiheittain. Helsingin kaupunki lopetti terveyskeskumaksun, mutta naapurikunnat eivät. Nämä vertailuasetelmat kytetään hyödyntämään tutkimuksessa.

Miten tämä toimisi koko valtakuntaa koskevassa lainsäädännössä? Esimerkiksi aktiivimallin leikkuria ei olisi voitu ottaa käyttöön alueilla eri aikaan. Vai olisivatko kansalaiset voineet olla tutkimuksen nimissä ajoittain ja hallitusti eriarvoisessa asemassa eri alueilla?

Kenttäkokeiden soisi jatkuvan myös tulevaisuudessa, mutta päätöksentekijöiden pitäisi osata priorisoida merkittävät asiat kokeiluun. Ehkä sellaisia ovat yhteiskunnallisesti merkittävät toimintamallit, joiden vaikutuksista kiistellään ja joiden uudistaminen lykkääntyy vuodesta toiseen, kun riittävän laajapohjaista tietämystä ja tietoa vaikutuksista ei ole.

Hennamari Mikkola
tutkimusprofessori, Kela

Peter Vesterbacka oppi 5-vuotiaana ajamaan ilman apupyöriä, ja maailma laajeni.

Ylpeä vaan ei tyytyväinen

Olin ihan tavallinen koululainen. Koulua käydessäni en osannut arvostaa suomalaista koululaitosta sen enempää kuin suomalaista hyvinvointiakaan.

Nyt voin hyvällä syyllä sanoa, että matkailu avartaa. Olen maailmalla liikkuessani oppinut arvostamaan niin suomalaista opetusta kuin sosiaaliturvaa. Vien nyt suomalaista oppimista maailmalle.

Suomi ja Singapore menestyvät kansainvälisissä koululaisten Pisa-tutkimuksissa yhtä hyvin. Suomessa on lyhyet koulupäivät eikä juuri kotiläksyjä. Singaporessa on pitkät koulupäivät ja sen jälkeen vielä 2–4 tuntia kotiläksyjä.

Meillä on myös niin hyvä sosiaaliturva, ettei sitä tarvitse miettiä. Voimme olla ylpeitä mutta emme koskaan tyytyväisiä. Kehitettävää on vielä. ¶

Peter Vesterbacka, 51, brändijohtaja

PETER VESTERBACKA JA SOSIAALITURVA

”Päätäjien pitäisi priorisoida merkittävät asiat sosiaaliturvassa tehtäviin kokeiluihin.”

Hennamari Mikkola, tutkimusprofessori, Kela, s. 34

@mikkolahm

Kela|Fpa[®]

www.sosiaalivakuutus.fi | Julkaisija Kansaneläkelaitos, PL 450, 00056 Kela | Puhelinvaihe 020 634 11 | Sähköposti sosiaalivakuutus@kela.fi | www.kela.fi | www.kela.fi/viestinta | Kaikki Kelan yhteystiedot www.kela.fi/yhteystiedot | Alla kontaktuppgifter till Fpa www.fpa.fi/kontaktaoss | Puhelinpalvelu asiakkaille – kaikki palvelunumerot: www.kela.fi/palvelunumerot